

9 AUGUST-SEPTEMBER 1962

RODNA GRUDA

VSEBINA

Ina Slokan:

Marijke bo zasadila rožmarin

Mila Senk in Vera Valenci:

Evropski obiski

Vera Valenci:

Izlet po Jugoslaviji

Neža Maurer:

Materino pismo

Igor Prešeren:

Paleta vtisov iz Poreča

Franc Juvan:

Delavci na oddihu v Crikvenici

Miša Grčar:

V plavajočem hotelu za soncem

Peter Levec:

Najina jesen

To in ono o izseljencih

Po domači deželi

Ameriški gostje na obisku pri Titu

Jugoslavija v boju proti atomski bombi

Igor Prešeren:

O našem gospodarskem položaju

Dobre in slabe vesti iz našega gospodarstva

P. Roman Tominec:

Cerkve — kulturni in umetniški spomeniki

Čiril Bergles:

Naši amaterski odri

Naši mladi ljudje:

Vinko Globokar — med najboljšimi evropskimi pozavnisti

Miro Cerar — dvakratni svetovni prvak

Kotalkarska prireditev v Ljubljani

Igor Prešeren:

Trije iz sten

Kulturni zapiski:

Ob desetletnici smrti Luisa Adamiča

Obletnice naših pesnikov in pisateljev

Podelitev nagrad

O slovenskem filmu

Otroci berite:

Neža Maurer: Zlata jesen

Marija Vogeljik: Deževna

Ilustracije Milan Bizovičar

Slovenci na Koroškem, Trstu in Gorici

Naši ljudje po svetu

Vera Valenci:

Pišejo nam

Vprašanja in odgovori:

Just Miklavc:

Konvencija z Belgijo

Obvestila, zahvale, poizvedbe

Priloga:

Učbenik slovenskega jezika (lekcija XIII., XIV., XV., XVI.)

Fotografija na naslovni strani:

HME LJ JE DOZOREL

(Foto: Rajko Ranfel)

Tudi najmlajši rod je letos obiskal domovino svojih staršev — Jugoslavijo

Rodno grudo izdaja Slovenska izseljevska matica v Ljubljani. Izide dvanajstkrat na leto. Letna naročnina za prekomorske diale je 4 dolarje. Poština plačana v gotovini. Ureja uredniški odbor. Glavna urednica prof. Zima Vrščaj, urednica in tehnična urednica Neža Maurer. Uredništvo in uprava: Slovenska izseljevska matica, Ljubljana, Cankarjeva 1/II. Rokopisov in slik, ki jih nismo naročili, ne vračamo. Čekovni račun pri Komunalni banki 600-704/3-155

Marijke

bo zasadila rožmarin

DRAGO TRŠAR: MANIFESTANTI

Vsako leto v avgustu se razveselimo našega obiska — dragi naši rudarji iz Francije, Belgije, Holandije in Nemčije. Globoki, črni in mrzli so rudniški rovi. Desetletja našega življenja so zakopana v njih. Kaj si ne bi želeli vsaj enkrat na leto domačega sonca in pomenka s svojimi pod krovom rojstnega doma.

V prvi letošnji skupini — stoenaindvajset jih je bilo — smo segli v roke našim rudarjem in njihovim družinam iz severne Francije, iz pokrajin Pas de Calais in Nord in rojakom iz Belgije. Vodila sta jih dolgoletni tajnik Udruženja Jugoslovancev v severni Franciji Ivan Demšar in blagajnik Franc Kastelic.

Za njimi smo na obmejni postaji na Jesenicah pozdravili naše »Holandce« — člane društva Edinost, ki jih je vodil Franc Anderluh, in člane društva sv. Barbare pod vodstvom Franca Grilca.

Nad osemsto naših rudarjev, njihovih družin, sorodnikov in prijateljev je pripeljal posebni vlak iz Nemčije. Vodil jih je Martin Kink iz Homberga.

Iz Pariza in okolice se je pripeljala skupina članov jugoslovanskega društva Bratstvo in enotnost, ki so večidel doma iz Prekmurja.

V zadnji letošnji skupini naših izseljencev iz evropskih dežel pa so bili naši rudarji z družinami iz pokrajin Moselle in Meurthe of Moselle v Franciji. Nad štiristo članov treh slovenskih društev je pripeljal posebni vlak. Člane društva Slavček iz Merlebacha je vodil predsednik Anton Škruba, člane društva Sava iz Freyminga predsednik Martin Blatnik in člane društva sv. Barbare iz Jeanne d'Arc Ivan Pribošek.

Topel, prisrčen je bil stisk roke ob srečanjih.

Posebno nas je razveselilo, da je bil tudi med evropskimi skupinami mladi rod zastopan letos v res lepem številu.

Henri, Patrik, Elizabeth, Marijke ... Imena zvone tuje. Toda le imena. Otroci pa so čisto naši. Ko smo vprašali malo Marijke iz Holandije, kam je namenjena, je odgovorila:

— K teti, na Dolenjsko.

Marijke je zgovorna punčka. Povedala je, da imajo tam v Holandiji vrt in na njem tudi solato, takšno pravo slovensko. Zdaj pa bo zasadila rožmarin. Pravi rožmarin, kakršnega imajo samo Slovenci.

Marijke se je vzpela na prste, ko nam je pokazala, kako visok naj bi bil tam v daljni Holandiji njen rožmarin ...

INA

Akademski kipar Drago Tršar se je rodil leta 1927 v Planini pri Rakeku. Doštudiral je Akademijo upodablajočih umetnosti v Ljubljani, kjer je diplomiral leta 1951.

Želja po izpopolnjevanju ga je vodila na študijska potovanja po Italiji, Franciji, Belgiji, Zahodni Nemčiji in Egiptu.

Priredil je samostojne razstave v Ljubljani, Beogradu in Wiesbadenu v Nemčiji. Poleg tega je sodeloval na mnogih razstavah doma in v inozemstvu. Na Mediteranskem bienalu v Aleksandriji leta 1955 je prejel nagrado.

Sedaj živi v Ljubljani in je docent na Akademiji upodablajočih umetnosti. Njegove plastike največ upodabljajo skupine ljudi, naj bo manifestante, demonstrante ali prebivalce mest.

RODNA GRUDA

ILUSTRIRANA REVIIJA
SLOVENSKE
IZSELJENSKE MATICE
V LJUBLJANI

AVG.—SEPT. 1962 LETO IX

Nad 800 obiskovalcev iz Nemčije

V petek, 3. avgusta je s posebnim vlakom prišlo preko Jesenic v Jugoslavijo nad 800 potnikov iz Nemčije. Žal letos nismo mogli pozdraviti v domovini našega izseljenskega pionirja Franca Čebina, ki mu je bolezen preprečila obisk rodne Zagorja. Z obžalovanjem smo tudi zvedeli, da se zdravi v bolnišnici v Gladbecku Karl Klemenčič, prijatelj Slovenske izseljenske matice od njene ustanovitve, ki ni mogel, kakor drugi njegovi sovrstniki, ubežati kruti spremljevalki rudarjev — silikozi.

Rojak Lapan je letos pripeljal s seboj tudi 17 mladih nemških skavtov, ki so preživeli tri tedne na Jadranu. »Naj se seznanijo z našo mladino,« je rekel, »drugo leto pa jih pripeljem še več.«

Kako in kje bodo preživeli tritedenski dopust, smo jih spraševali. Pri svojcih v Trbovljah, Zagorju, Hrastniku, Senovem, v Kočevju in drugod, so nam odgovarjali starejši,

»Kje pa boste vi preživeli dopust?« smo vprašali potnika kakih tridesetih let, ki je nepremično strmel skozi okno. »Veste, slovenski jezik mi gre že kar trdo, sem že šest let v Nemčiji,« pa si je naprej pomagal z nemščino, da nam je lahko povedal, da komaj čaka, da pride domov k materi, ki jo je zapustil brez slovesa...

Ali je mogoče, mladi rojak, ki ti je domovina spet ponudila roko, da si v šestih letih pozabil na materino govorico?

Kdaj pridejo naši iz Merlebacha?

Pod pojmom Merlebach so mišljeni naši rojaki, ki potujejo vsako leto s posebnim vlakom iz francoskih pokrajin Moselle in Meurthe et Moselle, kjer živijo po rudarskih naselbinah Aumetz, Giraumont, Creutzwald, Forbach, Stiring Wendel, Jeanne d'Arc, l'Hopital, St. Avold in drugod.

Slovenska izseljenska matica goji s takojšnjimi društvi najbolj iskrene in prijateljske stike že vse od ustanovitve. Zato smo res že dobri znanci in vsako leto se že na obmejni postaji na Jesenicah pristrčno pozdravimo.

Tako živahno že dolgo ni bilo na jeseniški postaji. Tu je bil stari znanec naših rojakov predsednik občinskega ljudskega odbora Franc Treven, pa tajnik Socialistične zveze Ciril Kavaljar, podpredsednica Slovenske izseljenske matice Zima Vrščaj in tajnik Albert Švagelj ter še mnogo drugih.

Številno so bili zastopani tudi člani društva »Sava«, ki jih je vodil predsednik Martin Blatnik, društva »Triglav« Louis Moltara, rojake iz Creutzwalda je vodil Jože Planinc, iz La Machina Selak in drugi.

Vsi navzoči na peronu so bili ganjeni, ko je rojak Planinc pripeljal iz vagona 85-letnega Franca Poglajena iz Creutzwalda in sta mu brhki Gorenjki kot najstarejšemu obiskovalcu izročili velik šopek nageljnov. Rojak Poglajen, želimo vam rudarski »srečno« v rodni deželi.

MILA SENK

Domovino pozdravljajo tudi tisti, ki so jo zapustili

— Dobrodošli v imenu Slovenske izseljenske matice, v imenu Slovenije in Jugoslavije!

Prisrčno stisnemo roko vodji skupine naših rojakov iz Pas de Calaisa v Franciji Ivanu Demšarju že na Jesenicah.

— Pozdravljeni, seže v besedo Franc Kastelec. Pozdravljeni v imenu skupine, pozdravljeni v imenu vseh tistih, ki niso mogli priti. Domovino pozdravljajo tudi tisti, ki so jo zapustili... Mislim tiste, ki so zapustili domovino v povojnih letih, ko to ni bilo potrebno. Vsi jo toplo pozdravljajo in sporočajo, da se bodo vrnili.

Krepke so roke in trde dlani slovenskih rudarjev, a srca so mehka, topla, oči sijoče. Stoenaindvajset jih je, stoenaindvajset radostnih src pozdravlja domovino v svojem in v imenu vseh tistih, ki si letos niso mogli utešiti domotožja.

Polonca Žnidaršič stiska k sebi šop rdečih nageljnov, ki smo ji jih izročili za skupino kot najstarejši potnici.

— Sedmič že prihajam na obisk v domovino in še bom prišla, še, dokler bom mogla, čeprav sem že v šestinsedemdesetem letu, še... Vsaka gubica v njenem dobrodušnem obrazu se smeje, ko pripoveduje. In nageljnov noče odložiti...

Franc Bokal je prišel pogledat domači kraj po osemintidesetih letih. Koliko pričakovanj! Sestri Pistotnik prihajata prvič pogledat domovino svojih staršev. Veselo čebljata v domači slovenščini, saj hočeta pokazati, da znata materin jezik, čeprav sta rojeni v Franciji.

Vsak bi rad nekaj povedal, a vožnja do Ljubljane hitro mine. Tu pa se razidejo vsak v svoj kraj, k svojim ljudem, da med sorodniki

v dragi domači vasi prežive svoj dopust. Ivan Demšar in Franc Kastelic zbereta še 170 novih francoskih frankov za tiskovni sklad Slovenske izseljenske matice. — Zato, da bo Rodna gruda vedno tako lepa, pravita.

Članom Udruženja Jugoslovanov v severni Franciji, ki so letos obiskali domovino, iskrena hvala za prispevek in lepe želje!

Uredništvo Rodne grude se prisrčno zahvaljuje tudi raznašalcem in vsem pomočnikom pri razširjanju Rodne grude v okolici Winglesa P. D. C.; prav tako vsem, ki so nam kdaj pisali ali kakorkoli pomagali naši reviji.

VERA VALENCI

Veselo sporočilo in pozdrav

Predsednik društva »Slavček« Anton Škruba v imenu celotnega transporta izletnikov pozdravljam vse članice in člane iz Freyminga, Merlebacha ter vse druge znance in prijatelje. Sporočam, da smo srečno prispeli v našo rodno deželo. Na Jesenicah so nas pozdravili predstavniki Izseljenske matice in drugih družbenih organizacij, kakor tudi jeseniški župan Franc Treven. Dekleta in fantje v narodnih nošah so nam poklonili šopke rdečih nageljnov.

V Ljubljani so nas že težko pričakovali sorodniki in znanci. Pozdravili smo se s prisrčnimi objemi. Marsikatero oko je bilo solzno.

Še enkrat lepe pozdrave vsem!

ANTON SKRUBA

Dne 15. avgusta je prispelo na obisk v Slovenijo 419 rojakov iz Francije, iz pokrajin Moselle in Meurthe et Moselle. Na Jesenicah so jih pozdravili predstavniki krajevnih oblasti in množičnih organizacij ter Slovenske izseljenske matice. Drugi od leve je rojak John Pribošek iz Jeanne d'Arca, osmi Jože Planinc iz Creutzwalda, zadnji pa Anton Škruba iz Merlebacha

Po Jugoslaviji

Ameriški Slovenci se vse bolj zanimajo za svojo širšo domovino — Jugoslavijo in se radi udeležujejo tudi izletov izven slovenske republike. Na letošnjem izletu so si rojaki ogledali glavno mesto Hrvaške Zagreb, dalje bosenska mesta Banjo Luko, Jajce, Sarajevo in hercegovski Mostar. Od tod pa jih je pot vodila v Dalmacijo prav do Dubrovnika in nazaj preko Splita, Šibenika in Zadra, po Hrvaškem primorju v Crikvenico, Reko in Opatijo in končno prek Postojne v osrčje Slovenije, v Ljubljano.

Na fotografiji vidimo izletnike v bosanskem mestecu Jajcu pred muzejem Antifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije. V tem poslopju je bil 29. novembra 1943 leta sprejet sklep o ustanovitvi Federativne ljudske republike Jugoslavije. Na prvi sliki je letošnja skupina izletnikov z rojakom Fredom Vidrom iz Chicaga, dolgoletnim glavnim tajnikom Slovenske narodne podporne jednote. Na drugi pa so lanske izletniki, ki so si tudi ogledali muzej, z glavnim urednikom Prosvete iz Chicaga, rojakom Louisom Benigerjem. Sledi panorama Jajca, pod mestom pada reka Pliva v Vrbas in odtod krasni slapovi.

S popotovanja po Dalmaciji je izletnikom prav gotovo ostal v prijetnem spominu počitek v vasi Mislinje pred Dubrovnikom. Vroče je bilo, pa smo se v preprosti kmečki kleti ohladili in odžejali s pristno dalmatinsko črnino, se pogovorili z ljubeznivo gospodinjo in s tamkajšnjimi ribiči, ki jih vidite na četrti sliki.

Koliko slik bi še morali objaviti, koliko vtisov opisati, če bi hoteli povedati, kod vse smo potovali, kaj vse smo videli in kako smo se imeli! No, to so v večini opravili izletniki sami, saj so pridno fotografirali, filmali in beležili svoje vtise bilo v notes, bilo v spomin in srce. Na potovanju so se prepričali, da naša domovina hitro napreduje, da so starodavna zgodovinska mesta izredno zanimiva in da poleg njih rastejo ogromni novi moderni kraji, da se začenja nova zgodovina delovnih ljudi svobodne Jugoslavije.

Izlet smo zaključili na Pivki jami pri Postojni. »Povštertanc«, ki ga vidite na predzadnji fotografiji, je zgovoren dokaz o razpoloženju izletnikov: plesala ga je celo naša najstarejša potnica Frances Urbančič iz Indianapolis.

In zadnja fotografija:

— Na zdravje Jugoslaviji, na zdravje Slovencem in slovenski pesmi! — je rekla Frances Rosenberger iz Ambridgea, naša najmlajša izletnica, ki je rojena v ZDA in je prišla prvič pogledat domovino svojih staršev.

Mi pa kličemo vsem izletnikom: Na svidenje!

Hello — hello!

Postojna

— Hello, hello!...

Prisrčni vzkliki odmevajo po peronu železniške postaje v Postojni. Srečni obrazi, roke, ki mahajo v pozdrav, živahna oblačila in radostni klici v trenutku ožive vagon, v katerem so naši rojaki iz Amerike, ki so pravkar prišli na obisk v rojstno domovino. Kot da iz vagona visijo veliki šopi rož, željni domačega sonca!

Na prvem oknu so Mary, Cecilija in Marija iz Kalifornije. Stare znanke. Stiski rok, smeh in solze. Spet smo doma... Izstopi le vodja skupine Mr. Jožko Penko. V pozdrav zapoje še postojnski oktet. Nobena beseda ne seže tako v srce, kot domača pesem.

Pesem prežene vso utrujenost dolgega potovanja. Vožnja od Postojne do Ljubljane vse pre-

hitro mine, da bi rojaki mogli povedati, kaj čutijo. Razgovori so živahni. V nekem kupeju pa sedi osamljen rojak, ki potuje v Dalmacijo. Zamišljen je in nič ne reče.

— Kaj niste veseli, ko greste spet v rojstni kraj?

— Ne, nisem vesel, Moj rojstni kraj je zdaj pust, prazen. Fašisti so mi pobili brate, sestre, sosede...

— Žrtve, pripomni mlajši hrvaški izseljenec.

— A na žrtvah je znova zrasla naša domovina in še raste iz dneva v dan in takšno je vredno pogledati.

*

Zagrebsko letališče

— Hello, hello! pozdravlja mladi Edi Zarnick iz Clevelanda, ki je pripeljal skupino. Slovenščina je nekoliko trda, nič čudnega, saj je Edi rojen v Ameriki. A besede so odločne, polne navdušenja:

— Spet sem prišel. Že tretjič sem prišel, pa bom še, čimvečkrat bom mogel. Vedno bolj me vleče v očetovo domovino. Tukaj notri je nekaj, je polno, pa ne znam povedati.

Za dobrodoščilo skupini izročimo šopek nageljnovega enemu najstarejših potnikov, Mr. Franku Chesniku. Že petinosemdeset let mu je, oči pa se mu iskrijo kot mladostniku. Od kod žar? Daje ga ista misel kot neštetim, ki prihajajo: spet doma...

— Kar poje mi v ušesih, ko slišim lepo pravilno slovensko govorico, pravi Frank Nagode iz Wisconsin.

Znanci Frank Virant, Frank Skočaj in drugi, ki so na obisku že drugič, želijo pesem. Pa je vožnja z avtobusom iz Zagreba do Ljubljane spet vesela. Še zaplešemo, ko v radiu zaigrajo polko.

Približujemo se Ljubljani. Iz oči je brati neučakanost, pričakovanje, radosten nemir. Srečanje v domačimi, z bratom, s sestro... Srečanje po desetih, dvajsetih, tridesetih, štiridesetih in več letih...

— Koliko let trdega dela, koliko let domotožja, da smo prišli! In koliko je še takih, ki bi radi prišli, pa ne morejo.

VERA V.

Prijetno srečanje na Kekcu nad Novo Gorico

Lani so si dali besedo in letos so jo izpolnili: Zadnjo soboto v juliju so se spet srečali na asadu pri Kekcu nad Novo Gorico!

Prijazni planinski dom na Kekcu nad Novo Gorico je spet gostoljubno sprejel drage goste — primorske Slovence, ki so prišli iz Argentine obiskat svoj rojstni kraj. Seveda so z njimi prišli tudi prijatelji, sorodniki in »naši Argentinci« — ki so se že pred leti za stalno vrnili. Ni jih prišlo toliko kakor lani, kar je razumljivo, saj smo letos dobili prve obiske naših ljudi iz Argentine že v začetku leta, pa so se nekateri medtem že vrnili, — izredno vroči zadnji dnevi so jih pa nekaj tudi zvalili na počitnice k morju. No, kljub vsemu temu je bila družčina, zbrana na Kekcu, kar obilna, razpoloženje pa veselo in prijetno ubrano. Prišli so seveda tudi novinarji in celo filmarji iz Ljubljane. Zapisovali so si, fotografirali, snemali za televizijo in film.

V zatišju za domom se je na ražnju pekla mlada govedina. Z njo se je ukvarjal strokovnjak Leopold Ličen. Saj »asado« brez takšne pečenke res ne bi bil pravi asado. Vonjave so prijetno dražile nosnice. Sonce je pripekalo prav po argentinsko. A kaj bi to! Saj je bilo zadosti hladne sence v prostorih doma. Toda ali je sploh mogoče, da ob takšnih srečanjih ostaneš hladen? In še — če sta na mizi teran in pristni merlot?

Pomenki so žuboreli. Od omizja do omizja se je prepletal smeh. Prav od srca se je zasmejala Suzi Cigojeva, ki je letos, v svojem dvajsetem letu, z mamo Matildo prvič obiskala materin dom v Gojačevem v Vipavski dolini in objela ljubo staro mamico in druge domače. Visoka in vitka, s soncem v očeh, se smeje in govori — sicer ne po naše, le nekaj naših besed se meša v španščino — zrasla in šolala se je pač daleč, daleč od nas — toda teh nekaj domačih besed je tako toplih, pristrčnih, in zraven še ta njen nasmeh in vesel, iskren pogled — pa jo razumemo: srečanje z domovino njenih staršev jo je razveselilo in navdušilo.

Anton Podlogar iz Buenos Airesa je prišel po 33 letih. Po rodu pa ni iz Primorske, marveč iz vasice Brezovo pri Gabrovki, blizu Litije. Kupe sporočil in pozdravov so mu naročili sorodniki in prijatelji. Po dolgem in počez je preromal Slovenijo, pa ni še vsega opravil. Tisto jutro se je vrnil iz Trebnjega, v Ljubljani je prisedel v naš avto, da se popelje k ženinim sorodnikom na Primorsko, naprej pa seveda na asado h Kekcu. Zanimiv je bil pomenek z njim — trintrideset let življenja na tujem — dolga doba je to. Trintrideset let trdega prebivanja za golo življenje. Le v društvih si je ob srečanjih z rojaki za kratko urico oddahnil, odložil skrbi in se razvedril. Anton Podlogar je deloval v raznih društvih, med drugim pri slovenskem društvu Prosveta na Paternalu. Bil je tudi dopisnik listov in publikacij. Rad je pisal pesmice, režiral igre, prepisoval vloge in bral naše klasike. Oh, da, ko bi ti slutili, kaj so s svojo besedo dali našim ljudem na tujem!

V notesu ima napisane kraje in imena. Ko bo opravil vsa naročila prijateljev in sorodnikov, pojde na svojo pot: obiskal bo Vinico in tam rojstni dom pesnika Otona Župančiča. Na Vrh-niki se bo ustavil na klancu in stopil čez domači prag skromnega doma našega velikega Ivana Cankarja. Obiskal bo Prešernov rojstni dom, pa Jurčičev, Levstikov in Stritarjev. To bodo njegova romanja v starem kraju. Opravil jih bo, pa čeprav bo še tako na tesnem s časom.

Štrukljeva Zora iz Šempetra je bila med prvi-mi Slovenkami v Buenos Airesu. Z možem Fran-cem iz Ajševice sta prišla tja že l. 1923. Štrukljev dom v Buenos Airesu so poznali Slovenci iz vse Vipavske doline. Kadar je ladja pripeljala nove izseljence, so tisti, ki niso imeli kam iti, odšli k Štrukljevim. Tam so spali in jedli, dokler niso kje dobili strehe in zaposlitve. Tudi do trideset jih je bilo včasih. Zora jim je kuhala in prala, kar ji ni bilo posebno lahko, zlasti takrat ne, ko je pričakovala otroka. Pokazala je pismo hčerke Lidijs, v katerem ji ta pravi: »Mama, lepo se imej, bodi vesela in odpočij si. To si si res zaslužila. V mislih te spremljamo po lepi slovenski deželi...«

Svoje velike močne roke je težko položil pred-se na mizo zidar Jožef Kerkoč iz Črnič. Triin-trideset let so te roke doslej težko delale v Argentini. Tam ima ženo in sina. Štirinajst kilo-metrov od Buenos Airesa žive. Domov je prišel pogledat sam. Zakaj? Dolga je pot in predrago je za tri in sploh — nekdo mora varovati dom. Lepo je v Jugoslaviji. Njenega napredka je ve-sel. Če ne bi sam videl, ne bi mogel verjeti. Kakšna razlika med prej in sedaj!

Valentin Černe iz Solkana, ki je slonel zunaj na terasi, je zamišljeno gledal proti Novi Gorici.

— Raste, raste to naše mesto, je rekel. — Ko sem se takoj po priključitvi vrnil iz Argentine, so jo komaj začeli graditi. Priznati moram, da v začetku nisem čisto verjel, da bo naša stara Gorica dobila takšno sosedo.

Valentin Černe je po poklicu mizar. V Argen-tini je delal od leta 1929 in vrnil se je takoj po priključitvi Primorske Jugoslaviji. Izpolnila se mu je vroča želja: še je lahko objel svoje starše. Zaposlil se je v tovarni pohištva v Novi Gorici. Zdaj je upokojen. Družine nima. Živi pri sestri. Se dolgočasi? O, tisto pa ne. Doma pomaga to in ono. Tudi v tovarno še tu in tam rad pogleda. Veseli ga, ko delo tako lepo teče. Je tudi vnet planinec. Včasih jo mahne na Črno prst, ali na Porezen, na Krn, Vršič, tudi na Triglav.

Proti večeru, ko je sončna pripeka nekoliko popustila, se je pričel pravi asado. Zbrane so pozdravili predstavnik okrajnega odbora Socia-listične zveze Jožko Martelanc, tajnik podružnice Slovenske izseljenske matice iz Nove Gorice Mir-

V tujini

*O kako daleč, daleč si, Medana,
ti moja tiha, mila rojstna vas!
Ko mislim nate, skrijem svoj obraz
in vem takrat, kako je solza slana.*

*Na holmu, v vinograde razsejana,
pred tabo v soncu morje, sivi Kras,
ravan furlanska, Soče zlati pas
in daleč za teboj dva velikana.*

*Triglav in Krn, še dalje Dolomiti:
tako te vidim in krog tebe Brda
in iščem zate sladkih besedi.*

*Najslajša mi beseda je pretrda,
živ jezik je ne more raztopiti
in kakor kamen v srcu mi leži.*

ko Ličen in tajnik Slovenske izseljenske matice iz Ljubljane Albert Švagelj.

Oktet iz Nove Gorice je ubrano zapel. Prva pesem je imela naslov Delavske roke. Ali je bila izbrana nalašč ali le slučajno? To je pač vseeno. Skladala se je s prireditvijo in zbranimi — temi našimi delavci, ki so si v daljnem svetu s svojimi rokami trdo služili kruh.

Pesem se je vrstila za pesmijo. Nato je zaigral še zabavni orkester. Avgust Kukanja iz Malega dola pri Komnu je prvi zaplesal z ženo Marijo. Za njim so zaplesali še drugi pari.

Sami nismo prav vedeli, kdaj se je zvečerilo. Soča v dolini je izgubila svojo živo sinjino in se prelila v srebro. V Novi in Stari Gorici so zago-rele luči. Temen oblak je bil pripet nad Sveto goro. Za Sabotinom se je zdaj pa zdaj zabliskalo.

Na Kekcu pa je bilo svetlo in veselo. Med mizami so se prepletale šale in smeh. Pozno je že bilo, ko smo trčili z zadnjo kupico za slovo in obljubili: Na svidenje zadnjo soboto v juliju prihodnje leto — na Kekcu!

I. S.

Materino pismo

Prejeli smo pismo z inozemsko znamko. Pisala je žena, ki živi z možem že precej let na tujem. Takole približno se je glasilo:

Mislite, da nama je bilo z možem lahko, ko sva odhajala? Dež je lil, tema vsenaokoli, v kuhinji objokana stara mati, v postelji najin fantič, še vedno rdeč okrog oči. Ves dan je tulil: »Jaz tudi grem! Jaz tudi grem!« ko da bi slutil, da pojdeva ravno to noč. A kako bi ga naj vzela s sabo? Naj ga zaveževa v nahrbtnik ko ščené? Premočilo bi ga, zbal bi se teme, začel jokati in nas vse izdal. Ne, beg preko meje z otrokom je presneto tovegana stvar. Za tako pot mora biti človek hladen in preudaren. Ne pa — ti moj ubogi otroček! — taki nikoli ne uspejo. Koliko so jih že ujeli! To sva z možem dobro vedela, saj leži naša kmetijica blizu meje.

Naša kmetijica — oh, draga domača hišica sredi sadnega drevja! Poglejte, kako se sedaj lahko vdajam čustvom. Dobro, da se nisem tedaj. Zemlja nas ni mogla preživljati, da bi pa mož šel v tovarno in nosil domov tisto plačico, se nama je zdelo preneumno. — V svetu je denarja dovolj — sva rekla. Najin otrok bo lahko rasel v blaginji. Kakor sva upala, se je zgodilo. Beg se je posrečil. Na tujem v začetku res ni bilo vse rožnato. Marsikatero noč sva prebedela v skrbi za dom in v bojazni pred jutrišnjim dnem. Potem se je uredilo. Dobila sva delo in si sčasoma prihranila toliko, da sva kupila hladilnik, potem televizor in avto. Morda si kdaj kupiva še hišico. Stari materi pošiljava lepe denarje. Popravila je domačijo in najin fant je lepše oblečen kot psi v vasi.

Tako sva delala, skrbela in se veselila, da sva priskrbela otroku lepše življenje. A kako bridko sva se prevarala! Komaj je namreč fantič dorasel za šolo in spoznal vse črke, nama je pisal:

Ljuba mamica in atek!

Zelo sem vesel kavbojk in pištole. Pa tudi vsega drugega, kar sta poslala. Še raje pa bi, da bi prišla vidva domov. Vsi sošolci imajo ata in mamo. Jaz pa se ne spominjam več, kakšna sta. Čisto sam sem. Pridita.

Presenetilo naju je to pisemce, užalostilo in — če povem po pravici — tudi ujezilo. Kar vse naj pustiva — hišo in avto in dobro službo, pa greva nazaj koše nosit, ker je revčku dolgčas. Meni mati večkrat še kruha ni mogla dati — ta otrok ima vsega, pa še ni zadovoljen. Pomislila sva, če mu ni morda stara mati podtaknila teh besed, ker se

ji zdi preveč dela z njim. To sva ji tudi pisala in nekaj časa je bil mir pred podobnimi željami.

Potem pa je prišlo pismo, ki naju je še huje prizadelo:

Lepo prosim, mamica, vzemi me k sebi! Stara mama je že tako stara in jaz sem čisto sam. Hvala za kolo in zračno puško — ampak jaz bi rad k tebi in ateku. Drugi otroci me zmerjajo: Begunčev sin! Sraka s tujim perjem! Domišljavec! — pa še huje. Tako sem žalosten in jezen.

Prvi hip sva ostala brez besed, še brez misli. Potem je toliko vsega privrelo iz naju, da sva z odgovorom raje počakala nekaj dni. Verjetno bi bila v začetku preostra. Kaj sploh misli ta nesrečni otrok! Saj nima pojma, kako se služi denar! Sem bi prišel — jaz bi najbrž morala pustiti službo in ostati doma. Potem pa jezik — kako bi se tu privadil šole? Pomagati bi mu ne mogla, ker še sama ne znam toliko.

Žalost in jeza sta se mešali v najinih srcih. Žalost zaradi otrokove nehpaležnosti in jeza nad njegovimi otročjimi, kaj otročjimi! — cmeravimi željami. Končno sva mu odgovorila, da naj bo srečen, ker ima vsega dovolj. Kar lepo naj si zapomni, da življenje ni šala in da zaradi njegovih trenutnih želja ne bova puščala dobrih priložnosti iz rok in zametala zaslužka, ki se nama nudi sedaj, ko sva prosta in lahko oba delava. Tudi to sva napisala, da pravzaprav delava zanj, da bo nazadnje tako vse njegovo.

Od takrat ni nikdar več pisal. Z možem sva upala in se veselila, da se je spametoval. Pošiljala sva mu še več kot prej: oblek, igrač, denarja. Obljubila sva mu celo motor, kakor hitro bo toliko zrasel, da ga bo smel voziti.

Pred kakim tednom pa je prišlo pismo stare matere, polna tožb in japkanja, da je tako nemogoče živeti dalje. Fant da se ne uči, pretepa se s sošolci (enemu je celo oko poškodoval), njej pobija posodo, poliva vodo, ruje rože — dela škodo, kjer le more.

Vse to je še prestajala, ker si je mislila, kako zelo bi naju zadelo, če bi izvedela. Zdaj pa ne more več. Fant (15 let mu je) se ponoči klati bogve kod. Menda je dobil neke posebne ključke in krade avtomobile, pa se z njimi vozari. Baje je nekoga hudo poškodoval. Njo so klicali na občino, da je temu treba storiti konec. Kakšna ozgoja je vendar to? Iz fanta raste baraba in zločinec! Kako ga je potem prosila doma: Tak spametuj se! Oče in mati delata in trpita, da ti je dobro — ti pa takole! Pa jo je nahrulil: Molči, ti ne poznaš sveta! Njima je le za denar, avto, hišo, televizor — jaz jima nisem prav nič mar! Onadva pa meni ne!

Zjokala se je nad temi bogokletnimi besedami. Fant se je pa smejal. Sedaj jima piše. Ne more drugače. Fant gre preko njenih besed ko preko kamnov na cesti. Naj onadva — oče in mati — nekaj ukreneta. Kaj pomaga ves denar, lepe obleke in prenovljena hiša, če se je pa fant čisto pokvaril. Naj ga vendar ozameta k sebi, ali pa naj prideta nazaj. Otrok je več vreden ko vse drugo. Ona pa ne more več. Stara je. Osemdeset let ji je. Rada bi se spočila. Pismo je zaključila: Pridita kmalu, drugače bom od žalosti umrla!

Ne vem, če se lahko oživite v najin položaj. Ko plaz se je udrlo na naju. In zakaj? Povejte, zakaj? Sva mogoče midva kriva, če je stara mati slabo vzgajala otroka? Kdo ve, če mu ni že ves čas dajala potuše? Zdaj naj pa rešujeva, kar je zavozilal! Seveda, spočila bi se rada. Ali midva počivava? Namesto da bi bila hvaležna, ker lahko na stara leta brez skrbi pije črno kavo — pa takole! Res najlažje je umreti in prepustiti odgovornost drugim.

Polne žalosti in onemogle jeze so bile tiste ure. Vsaka malenkost v stanovanju naju je spomnila na otroka, nesrečo najino. Za god sva mu namenila gramofon, novo aktovko za začetek šole, smučarske hlače za zimo. Vse to je bilo tu. Čemu? Da naju je mučilo, spominjalo nanj, ki se nama posmehuje in očita, da misliva samo na denar in na hišo. Predobro se mu godi — to je tisto! Prezel se je, skvaril.

Nekaj dni sva preživela v morečem molku in tuhtanju. Mož je preklinjal, jaz sem jokala. Potem sva sklenila, da poiščeva otroku drugega varuha. Kaj pa hočeva? Pisala sem na občino, naj ga pošljejo v kakšen vzgojni zavod (ko se že vti-kajo v privatne zadeve). Potreben denar bova z možem že pošiljala vsak mesec.

To sem sporočila tudi stari materi in nehvaležnemu sinu. Upam, da v dovolj ostrih besedah.

Sedaj pišem še vam pri Izseljenski matici, ki ste si zadali nalogo skrbeti za vse, ki v tujini bridko vzdihujemo po mili domači zemlji. Povedala sem vam obširno, da boste vedeli, kako je s to zadevo, da boste spoznali vso neodgovornost stare matere in sinovo zlorabljanje najine dobrote.

Prosim, vi, ki poznate vzgojne zavode, svetujte naši občini čim strožjega, da ukrotijo tega divjakega otroka.

Ne bojte se, ne bo vam zastonj!

*

Ne bojte se, ne bo vam zastonj!

Nesrečna mati, ali res misli, da se na svetu dá vse plačati, da so tudi skrb in čustva in žrtve in vdanost naprodaj vsako dopoldne od 8. do 14. ure na trgu?

V boju za zaslužek, v diru za obleko, igračami, aktovko, kolesom in še tisoč stvarmi, ki sta jih poslala otroku, sta z možem popolnoma pozabila,

da bi fant potreboval ob večerih topel — lahko noč —, pohvalo, če je v šoli znal, prijazen nasmehek, kadar je prišel od kod, trdno roko, ki bi odločala v negotovosti in ga ravnala v pravo smer. Šele sedaj, ko je zašel, vesta, da ga je treba trdo prijeti. Z bridkostjo mislita v svoji zmoti: Bova pač plačala še to, če že ne gre drugače! In še vedno ne vesta, da vsega na svetu res ni mogoče plačati.

*

Po fanta je šel vzgojitelj. Našel ga je v gozdu za prenovljeno, skoraj malce razkošno, a hladno kmečko hišo. Komaj ga je pregovoril, da je prilezel iz gostega grmovja, kjer je imel skrivališče. Z zbeganimi očmi in zaničljivo spačenimi usti je polglasno ponavljal:

»Nikamor me ne boste odlekli! Nikamor me ne boste odlekli! Mama vam je pisala. Pa ne grem! Nikamor ne grem!«

»Saj ti nič nočem. A sam vendar ne moreš živeti. Stara mati umira.« To je bilo res. Iz oči bolne ženice, ki jo je edino našel v hiši, je gledala smrt.

»Kaj vam mar! Doslej sem živel sam, pa bom še naprej.«

»Mati želi, da bi šel v šole skupaj z drugimi fanti.«

»Ona lahko govori! Fantje so me imeli radi samo zato, ker sem jim dajal denar in igrače. V resnici me sovražijo. Jaz pa nje. Nikamor ne grem! Vsi ljudje me sovražijo.«

»Mati bi rada, da bi bil srečen.«

»Ne lažite še vi! V napoto sem ji. Menda že od rojstva naprej!«

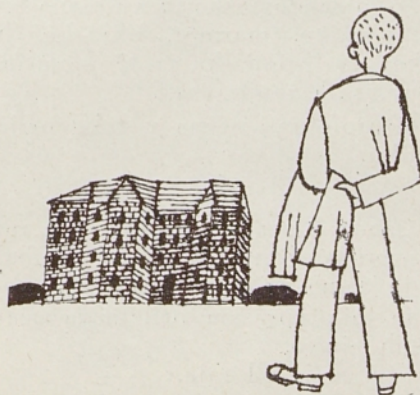
»Si pozabil, kaj vse ti je poslala?«

»Da sem bil še bolj sam med otroki. Samo nevoščljivi so mi bili.«

Med pogovorom mu je glas postal prizadet, žalosten. Naenkrat je zatrepetal: »Kako sem si želel, da bi prišla, da bi mi rekla kakšno besedo, da bi ji lahko povedal, kako sem sam. Potem sem hotel pobegniti k njej in očetu.

Neumnost! Sedaj vem, kako sem bil otročji. Saj me sploh ne mara! Ne mara me. Ne mara me.«

Naslonil se je na bukev in zajokal najprej

potiho, nato na glas. Ko ga je vzgojitelj pobožal po glavi, se je rahlo stresel. Vendar se ni upiral, ko ga je čez čas prijel okrog ram in odvedel s sabo.

Vso pot do mesta ni spregovoril besede. Tudi v zavodu ni bilo spraviti glasu iz njega. Vzgojitelj se je bal, da bo pobegnil. Koliko večerov je predsedel pri njem in mu pripovedoval o potovanjih, o strojih, o knjigah, o vsem, kar je mislil, da bi ga zanimalo.

Čas je tekel in polagoma se je fant vživel. Samo na pogreb stare mame je še šel domov, potem ni več odhajal iz zavoda. Zbeganost v očeh je zamenjala zaupljivost. Usta so se napadila smeha. Tudi učenje mu ni delalo težav. Počasi so prenehale kraje, nato laži — večje, manjše do najmanjših.

Le nečesa ga ne morejo odvaditi: stalno skrivaj stika po kovčkih svojih tovarišev. Ničesar ne vzame — le če kje naleti na pisma njihovih staršev, jih scefra na drobne kosce.

Zelo težko je z njim tudi za praznike in proste dni. Ko njegovi sošolci odhajajo domov, on gotovo razbije nekaj šip. Nekoč je ubil hišno mačko, drugič je s fračo streljal na mamo svojega prijatelja. Po takih izpadih se zavleče na podstrešje in tam preždi cele dneve.

Vzgojitelj, kateremu se je fant priljubil, je sklenil, da ga bo odslej v prostih dneh jemal s sabo.

Upajmo, da bo v njegovi družini našel topel dom, ki mu ga denar očeta in matere ni mogel dati.

NEZA MAURER

Paleta vtisov iz Poreča

Sonce pripeka. Žge. Neusmiljeno, kot zna žgati samo sonce z julijskega neba v Istri. Na nebu niti oblaka.

Toda profesor Šonja ko da ne čuti vročine. Vsak človek je navadno ponosen na svoj rojstni kraj, toda profesor, upravnik muzeja v Poreču, je kar zaverovan v zgodovino svojega kraja.

»Poreč ima tisočletno zgodovino. Nič manj bogato kot Dubrovnik,« mi razlaga. Potem pripoveduje o najdiščih iz neolitika, o sledovih kulture Ilirov, Rimljanov in drugih narodov. Še danes je lepo ohranjen Marsov in Neptunov hram, pa pločnik starega foruma.

Pripovedovanje motijo udarci lopat in kram-pov. Delavci kopljejo okrog stare bazilike. Teren tu okoli je zaščiten. Morda bodo spet kaj našli, kaj takšnega, kar bo obogatilo muzej in razveselilo profesorja Šonjo.

Nedaleč stoji starinsko zidovje: najstarejša ohranjena bazilika na Balkanu, stara nič manj kot 15 stoletij. Mnogi tujci in izletniki še danes občudujejo to zgodovinsko in kulturno bogastvo, čudovite mozaike, marmor, okraske. Nedaleč stoji cerkev sv. Frančiška iz 13. stoletja. In še več zgodovinskih zanimivosti.

»Hvala, profesor,« sežem v roko prijaznemu znanstveniku.

*

Iščem senco. Dovolj imam vročine in sonca. Zavijem proti borovemu gozdičku ob obali. Med drevjem je polno ruševin in podrtij.

»Kaj je to?« vprašam priletnega očanca, ki žuli v ustih pipico.

»E, družo, to je od rata.«

»Torej bombe?« vprašam. »Seveda,« mi pritr-di. Poreč je doživel pred koncem vojne več letalskih napadov. Bombardirali so ga zavezniki in potem še Nemci.

»Ni denarja, da bi takoj vse pozidali,« raz-laga predsednik občine Antun Rištović. »Občina bi morala imeti milijarde. Počasi bomo stvar že uredili.«

Pripoveduje mi, da je bilo še leta 1952 v Poreču pravo mrtvilo. Povsod ruševine, mesto prazno, na pol izumrlo. Šele zadnja leta se naglo razvija tujski promet. Istra spet privablja na tisoče turistov, tujcev iz vseh krajev sveta.

*

Blizu starodavne bazilike stoji novo poslopje. Takoj vidiš, da so ga zidarji zapustili šele pred kratkim.

»Počitniški dom Gradisa«, preberem na tabli nad vhodom. Takih domov je še precej.

»Ko smo lani tu začeli zidati počitniški dom,« mi razlaga inž. Cerkovnik, gradbeni strokovnjak v podjetju Gradis, »so vsi zmajevali z glavami. Nihče ni verjel, da bo tu kmalu stalo lepo novo poslopje. Nekoč je bila tu jetnišnica, v njej so fašisti mučili naše ljudi. Bomba in požar sta med vojno poslopje do tal razdejala. No, in pogledjte zdaj.«

Oziram se po okolici. Povsod rože, s peskom posute stezice, trava. Kot v pravljici deželi. Nad nami jasno nebo. Dobrih sto metrov od terase prideš čez negovan vrt do morja.

Z morja se razlega vesel vrišč otrok. Uživajo v kristalno čisti in topli vodi. Povedali so mi, da je morje v Poreču čisto in toplo kot malokje.

Pri sosednji mizi zaslišim prerekanje. Hočem vedeti, kaj se dogaja. Inženir se nasmehne: »Nič posebnega. Ljudje so včasih čudni, nikoli niso zadovoljni. Prej so godrnjali, ko niso imeli počitniškega doma. Zdaj, ko so si z udarniškim delom postavili tako lepo poslopje, bi radi še kaj boljšega. No, z ljudmi je pač križ. Prav v vednem nezadovoljstvu pa je kal napredka,« se veselo nasmehne inženir Cerkovnik.

*

Noč. Na nebu žari na tisoče zvezd. Iz parka bližnjega hotela odmevajo mehki zvoki jazza. Prvi pari že drse po plesišču v ritmu počasnega tanga.

Napovedovalec z mikrofonom v roki se trudi, da bi čimbolj razvedril goste.

Oziram se naokoli. Povsod gneča, nobenega praznega stola. Veliko je tujcev, zlasti Avstrijcev.

Počasi srkam limonado in premišljam. Lepo je takole počivati ob morju. Nekaj svetskega imajo naša obalna mesta. Morje nas povezuje z vsem svetom — s turisti, ki prihajajo k nam, in s svojimi vodami. Z vodami in zvezdami, veli-

kimi zvezdami nad našim morjem, svetlimi zvezdami, ki drse na zahod v ritmu počasnega tanga.

*

Drugo jutro sonce spet pripeka kot za stavo. Počasi jo maham proti Modri laguni, velikemu zalivu 5 km južno od Poreča.

Mimo mene drvijo moderni nomadi. Seveda vsi v avtomobilih vseh mogočih znamk, velikih in majhnih. Ljudje, ki si žele sonca, vročine, toplega morja. In porjavele kože. Ni čuda, da jih Poreč privablja. Spomnim se besed profesorja Šonje, da ima Poreč čudovito podnebje. Pozimi skoraj tu ne poznajo burje, mrzli vetrovi kar nekako zdrsejo nad temi kraji. In morje je čisto kot kristal. Redkokje sega flora prav do obale kot tu v Poreču.

V Modri laguni štejem vikend hišice. Ne priidem do konca, menda jih je nad sto. Po skalah ob obali se sonči na stotine kopalcev.

Toda nekateri že odhajajo. Poreč jim postaja prehrupen, preveč civiliziran. Seliijo se bolj proti jugu, v Vrsar. Odhajajo tja, kjer je svet mirnejši, nenaseljen.

IGOR PRESEREN

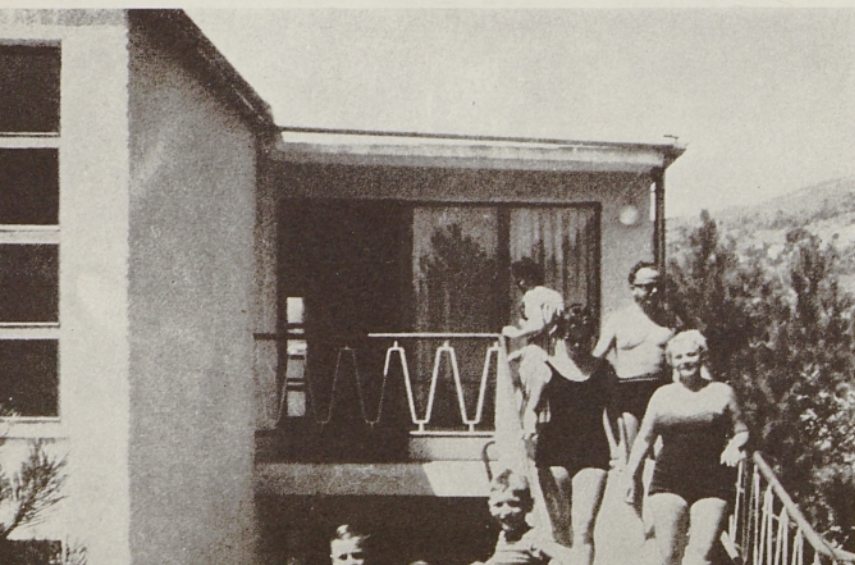

Delovnih kolektivov iz Zasavja nikjer ni moč dobiti tako skupaj kot prav v Crikvenici. Tu imajo svoje počitniške domove rudnik rjavega premoga Zagorje, strojna tovarna Trbovlje, elektrarna in cementarna Trbovlje ter steklarna Hrastnik.

Zagoreli rudarji so zelo zadovoljni s preskrbo v svojih počitniških domovih. Dnevni penzion za enega je res minimalen (zagorski rudarji plačajo 350 din na dan), hrana je izdatna in na hotelski višini. Tudi pijačo dobijo v svojih domovih po najnižji ceni. Dobre volje tako nikdar ne manjka. Po kopanju se dobijo rudarji, steklarji in delavci iz trboveljskih tovarn v domu strojne tovarne Trbovlje pri balinanju ali namiznem tenisu, zvečer pa v prijetni domači družbi zapojejo ali pa zaplešejo v katerem crikveniških hotelov. Zdravi in spočiti, polni novih sil se zopet spoprimejo s trdim delom v jami, pri strojih in pri steklarskih pečeh.

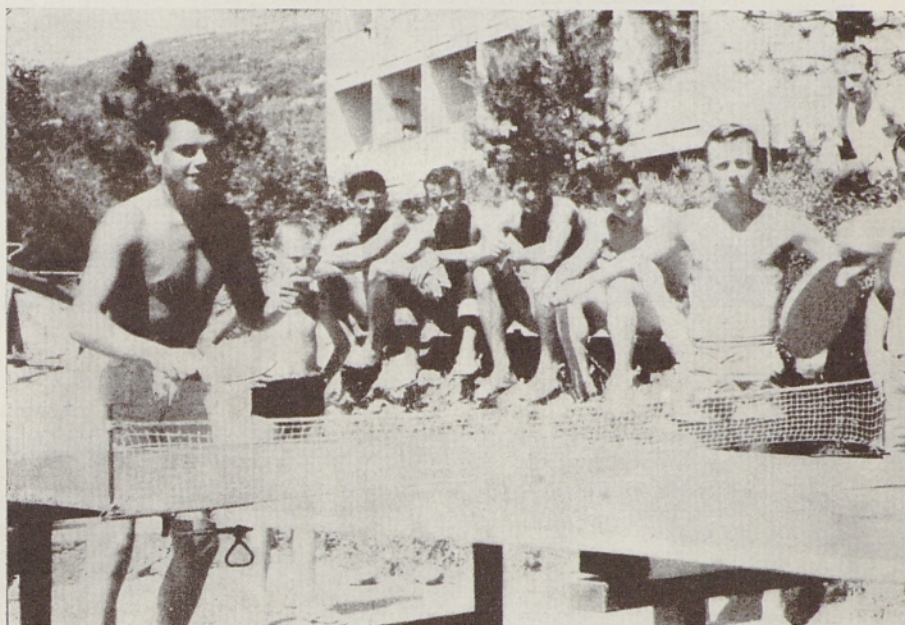
DELAVCI NA ODDIHU

Plaža trboveljske elektrarne (slika zgoraj) je ena najbolj idiličnih v Crikvenici. Tu se tudi boječi hitro privadijo vode, saj je tako čista, da človeka kar potegne vase. Poleg tega lahko tu rudarji nemoteno uživajo sonce — medtem ko se njihovi otroci igrajo z mivko in valčki.

Počitniški dom Strojne tovarne Trbovlje (slika spodaj) je vedno zaseden do zadnjega kotička. Tudi novi paviljon, ki je dopolnil vikend hišice in šotore, je skoraj že premajhen.

V C R I K V E N I C I

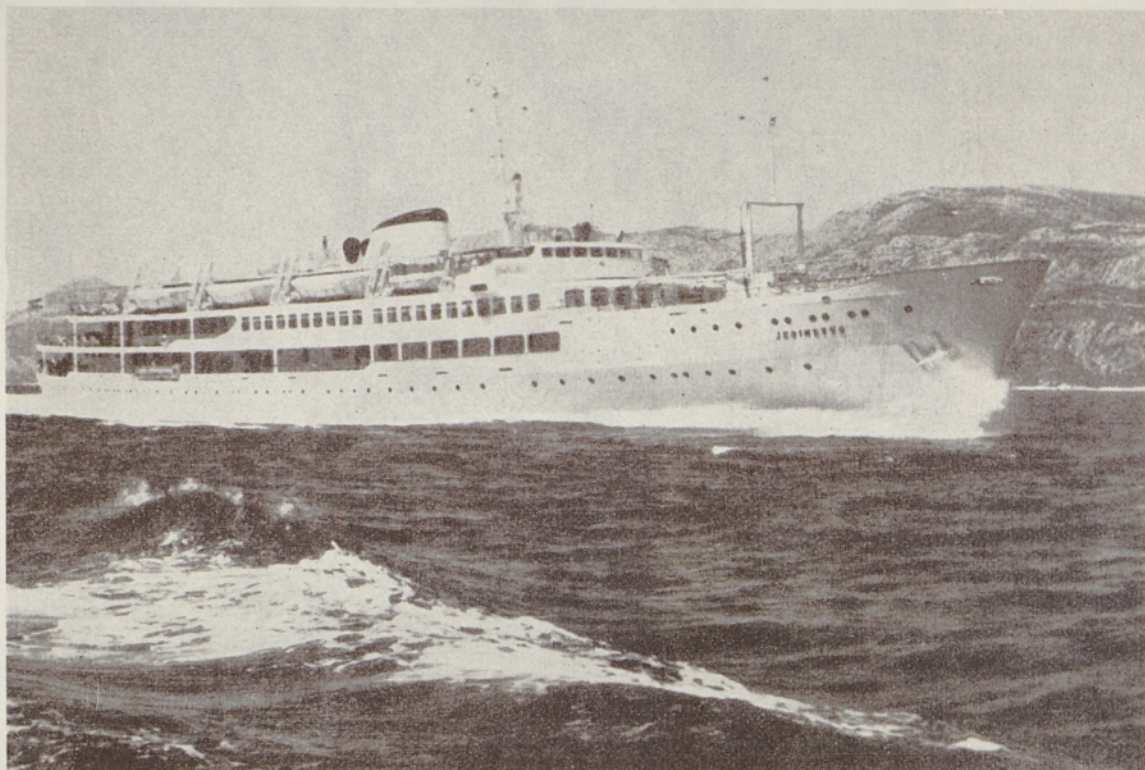
Počitniški domovi (slika zgoraj) so v neposredni bližini plaže.

Po kopanju je prijetno tudi malo športa (slika v sredini). Človek se razgiblje in istočasno tudi razvedri ob ploskanju gledalcev — seveda, če ne ploskajo njegovemu soigralcu.

Dopustniki so vedno dobre volje (slika spodaj). Šala in smeh gresta z njimi, kamor krenejo. Če človek v središču Crikvenice sliši ubrano slovensko pesem, je povsem gotovo, da se te domače viže razlegajo iz zasavskih grl.

V plavajočem hotelu za soncem

Že dve leti vozi najelegantnejša jugoslovanska potniška ladja »Jedinstvo« skupine jugoslovanskih in nemških turistov na desetdnevna kroženja med Italijo, severno obalo Afrike, Malto in spet nazaj v Neapelj.

Suhoparna ugotovitev, stavek, ki vam, takole, ko ga preberete, ne pove ničesar. Ne pove, da je ta ladja pravi pravcati hotel, registrirana pri Lloyd v A-I-100 kategorijo, se pravi, da sodi v prvi mednarodni razred. Niti vas ne seznani z življenjem, ki ga živi potnik v teh desetih dneh na poti med dvema kontinentoma in štirimi državami. Saj tudi ne more; doživetij na morju, v novih mestih in deželah ter stikov z ljudmi s povsem svojevrstnimi navadami in običaji pač ne moremo stlačiti v takle suh stavek, ali bolje, samo ugotovitev.

Ljubljanski Jadran-turist, ki prireja izlete skoraj po vseh evropskih državah, je sklenil pogledati tudi tja dol, kjer »vedno sije sonce«. In seveda se je zanimal tudi za ladjo »Jedinstvo«, ki je dotlej prevažala le tuje turiste. Prva naša skupina je šla na pot lani, vrnila se je

navdušena. Letos pa je bilo že toliko prijavljencev za potovanja, da vsem skoraj ni bilo mogoče ustreči.

Kako tudi ne, želja po vročem poletju, pa po srečanju z novimi deželami, ljudmi in tudi ne nazadnje po udobnem potovanju z ladjo, je prevelika. Bi se jim tudi vi radi pridružili? Da? No prav, pa pojdite, to pot — v mislih.

Pot iz Ljubljane do Neaplja drži seveda po suhem, zato se ne ustavljajmo na njej! V Neapeljskem zalivu pa nas že čaka naša lepa bela ladja »Jedinstvo« in njena posadka, ki šteje 93 članov. Pospremijo nas v lične kabine, malo se še porazgledamo okrog in že se počutimo kot doma.

Ponedeljkov večer je in mi po načrtu odplujemo proti Palermu. Morje nam ne dela pregla-vic, čeprav ni povsem mirno. Tudi palermsko jutro je še malce kislo, a nič ne de, kdo bi se utegnil zanimati še za to. Treba si je ogledati vse zanimivosti tega sicilskega glavnega mesta, pa še v okoliška mesta nas bo popeljal avtobus. Stare katedrale, spomeniki, kapelice še celo iz srednjega veka, pa potem znameniti samostan v Monrealu, kjer je dvesto mozaičnih stebričkov in vsak je drugačen, pa še — brr — katakombe.

kjer je ohranjenih (ali bolje: prepariranih, plesnivih in preperelih) 8000 menihov in duhovnikov, ki so si za posmrtno bivališče sto let — med 1800 in 1900, ko so to vrsto posmrtnega življenja zaradi nehygieničnosti prepovedali — izbirali votline v steni ali pa samo police za svoje lobanje.

Torkovo popoldne je posvečeno individualnim ogledom mesta Palermo, potem pa spet na našo ladjo. Pripravimo se dobro, jutri nas čaka vroči kontinent!

La Goulette, tunizijsko пристanišče, ki nam kot prvo afriško mesto zaželi dobrodošlico, je videti od daleč prav tako kot vsa evropska pristanišča. Tudi v samem pristanišču razlike skoraj ne bi opazili, če ne bi bili ljudje temnopoltni in skoraj vsi s fesi na glavah. Sidi Bou Said pa je drugačen, orientalski, s svojevrstnimi hišicami, kavarnami in prebivalci. In Kartagina, mesto, prek katerega ne more noben šolarček pri pouku zgodovine! Kako veličastna je morala biti pred tisočletji, njene ruševine še vedno pričajo o tem.

Glavno mesto Tunizije, Tunis, je na pol evropsko, na pol arabsko. Arabski del mesta se imenuje Medina, polna je ravnih in krivih uličic z visokimi zidovi ter ljudi, ki vsesppek kriče in hvalijo svoje blago. Kakšna pestrost in svojevrstnost! Podobno je tudi drugega dne, ko nas ladja izkrca v drugem tunizijskem mestecu Sousse. Tudi tu je polno zanimivosti ter križanj evropskega, afriškega in orientalskega. Mošeje in muzeji vseh vrst ter bele hiše z ravnimi strehami

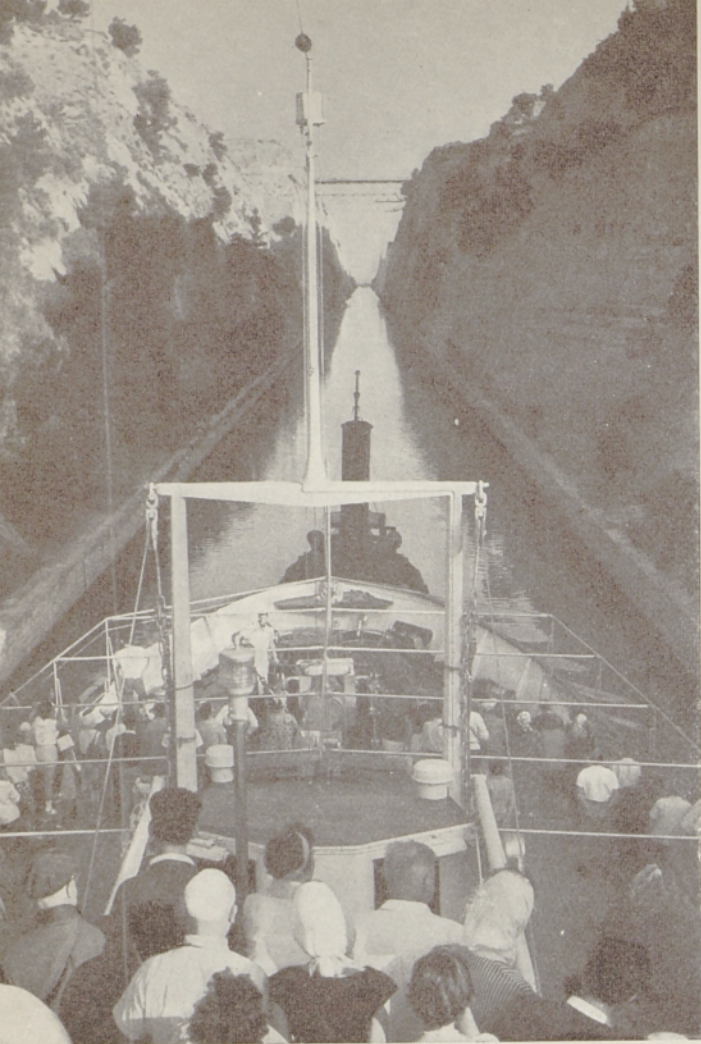
in balkoni. Utrujeni smo, ko se vračamo spet na ladjo in se poslavljamo od prve afriške dežele, ki smo jo — vsaj malo — spoznali.

Vendar pa nismo dovolj utrujeni, da ne bi po večerji malo zaplesali. Ladja se sicer ziblje, a nič ne de. V dveh dnevih smo postali že skoraj taki pomorščaki kot »morski volk« kapitan Pero, ali pa vsaj delamo se, da se nam ne bi kdo smejal, če bi na plesišču v ladijski kavarni lovili ravnotežje.

Libijska prestolnica Tripolis se vsa koplje v soncu, ko se petkovega jutra približamo drugi afriški državi, ki jo nameravamo obiskati. V Tripolisu, o katerem pravijo, da je eno najlepših afriških mest, se srečamo z jugoslovanskimi zdravniki, ki so se tu že povsem udomačili, potem pa jo z avtobusom uberemo skozi oaze in slane zemeljske kraje, kjer skoraj nič ne raste, v Sabratho. Ogledujemo si ruševine stare feničanske naselbine: amfiteater, bazilike, mestne hiše, kopališča in latrine, katere stebri in deli zidovja že tisočletja kljubujejo morskim valovom in zobu časa. Sicer pa so se tudi Libijci sami potrudili, da ne izginejo sledovi njihove slavne zgodovine. Dragocene mozaike in drobne predmete, ki so jih izkopali, so prenesli v muzeje, drugo pa je ostalo kot je bilo, kolikor slavnega feničanskega pristanišča ni zalila morska voda.

Še zadnji pogled na vroči kontinent in poslovimo se. »Jedinstvo« nas že pelje na Malto. Spet je noč, ko reže valove Sredozemskega mor-

Ladja »Jedinstvo« na prehodu skozi kanal Korint, kjer jo vodi posebej za to izurjen pilot. Potniki so seveda na krovu — kdo bi tako priložnost zamudil!

ja s hitrostjo 18 vozlov na uro, ko se razlegajo zvoki Karlovega orkestra, ki igra vse, od bosenske sevdalinke do twista, kjer poje Dalmatinec Mario slovenske narodne prav tako dobro kot najnovejše pesmi iz programa italijanske televizije.

Malta, najvažnejša sredozemska strateška točka, ki je spričo svoje lege neštetim delala preglavice, je ustavila tudi nas. Saj ne moremo kar mimo nje, ne da bi si ogledali njene utrdbe in parlament v La Valetti, kjer imajo lestence, ki so jih napravili Jugoslovani, ter se odpeljali na izlet po zanimivem otoku, še vedno vsem prepredenem z zidovi, utrdbami in letališči.

Sobote je konec. Še postanek v sicilskem pristanišču Catanii, od tam izlet v Taormino in na Etno, kjer so kljub vročemu sicilskemu soncu odlična smučišča in ki zadnje čase pridno prazni svojo notranjost, potem pa spet nazaj mimo Kiklopskih otokov na naš plavajoči hotel, ki nas bo na zadnji vožnji popeljal spet tja, od koder smo prispeli.

Pred slovesom priredi kapitan še zadnji »captains dinner« z najizbranejšimi jedili, ki jih pravzaprav vso pot ni manjkalo (med zahvalnimi pismi, ki so jih potniki naslovili posadki »Jedinstva«, je bilo samo eno, v katerem je potnica protestirala, kajti na potovanju — se je zredila za dva kilograma). Nato pa med lampiončki, trakovi in konfeti še enkrat na ples, vesel in razigran. Morda pa le ni tako vesel, kajti — zadnji je! Ponedeljkovo jutro v Neaplju je slovo. Slovo od ladje, ki nas je popeljala 2000 milj po Sredozemlju. Vam je žal, da ste bili — vsaj v mislih — njen potnik?

MISA GRČAR

Najina jesen

France Levec

V Črnomlju jeseni 1944

*V jesensko jutro vodi blaz, a pot ...
Čez motni svod se pno deževne mrene.
Odpadlo listje po ogradah vene,
na vodi zdrznil se je bel labod.
Ko greva skozi rdečkast drevored,
v očeh blesti ti vlažna se modrina.
Srce mi širi tvojih rok bližina,
ko zrem te nem — v tej uri brez besed.*

*Bojim se, da ljubezen, porojena
v jeseni tej iz mladega srca,
zamrla bi — naglas izgovorjena.*

*Zato molčim. — In listje spe na tla,
na blatna tla z visokega maklena.
Le v prsih tiha čustva tle ognjena.*

Pat, čestitamo!

Mlada Patricia Hren, hčerka Josepha in Frances Hren iz Chisholma v Minnesoti, je bila letos diplomirana na Marquette univerzi v Milwaukee, Wisc. za učiteljico. Vedno je bila med najboljšimi učenkami in je trikrat prejela tudi posebno priznanje. Marquette univerza je poskrbela svojim letošnjim diplomantom skupinska potovanja v Evropo po znižanih cenah.

Skupina študentov univerze Marquette iz Milwaukee je odpotovala z dvema letalom in so po predvidenem načrtu morali biti že 19. junija v Parizu. Obiskali so Francijo, Nemčijo, Švico in Italijo ter pet tednov preživeli v Jugoslaviji. Želimo, da bi vsi, še posebej pa naša draga Pat, iz Jugoslavije odnesli zvrhan koš lepih spominov in da bi se kmalu spet videli. Čestitamo k diplomii!

Zahvala »Tamburice«

Spoštovani prijatelji!

Sporočamo vam, da smo se po uspeli turneji po Jugoslaviji in Italiji srečno vrnili v naš Pittsburgh.

Gostovanje v Jugoslaviji bo ostalo v naših srcih kot eno najlepših doživetij v življenju, saj smo našli novih prijateljev ter obnovili prijateljstva s starimi znanci. Imeli smo možnost videti domovino naših staršev; srečali smo sorodnike in našli v njihovih srcih toplo čustvo.

Zelo smo hvaležni organizacijam, kakor tudi posameznikom za uslužnost in skrb, da je bil naš obisk čim udobnejši in nepozaben.

Še enkrat se vam zahvaljujemo in želimo, da bi tudi v prihodnje ostali v zvezi z vami, kot tudi z drugimi organizacijami ter posamezniki.

S prijateljskimi pozdravi

DUQUESNE UNIVERSITY TAMBURITZANS
W. W. Kolar, dirigent (l. r.)

Obisk iz Kanade

Na SIM smo imeli obisk iz Kanade. Prispel je Marijan Krušič, član Izvršnega odbora Canadian-Yugoslav cultural association »Bratstvo i jedinstvo« v Kanadi, ki združuje v svojih vrstah jugoslovanske izseljence vseh narodnosti. Krušič je po rodu Hrvat. Mudil se je več tednov v Jugoslaviji, obiskal skoraj vse republike in se mudil pri vseh jugoslovanskih izseljenskih maticah. V Ljubljano ga je pripeljal tajnik hrvaške Matice Tomo Nikšić. V izčrpnem razgovoru nam je opisal življenje in delovanje jugoslovanskih izseljencev v Kanadi, pravil nam je o načrtih, ki jih ima njihovo združenje in o tem, kako bi se v bodoče sodelovanje med jugoslovanskimi maticami in njihovim združenjem še bolj poglobilo. Bilo mu je žal, da je imel premalo časa, da bi mu tudi v Sloveniji lahko kaj pokazali, kar bi tako rad videl npr. Velenje.

Takih obiskov si še želimo.

Z. V.

Planinske pozdrave pošiljata . . .

Stari vrh nad Škofjo Loko je priljubljena izletniška točka. Z višine 1102 m ima turist prekrasen razgled na venec planin, ki obkroža Slovenijo. Upravnika planinske koče sta naša rojaka, povratnika iz Nizozemske Elza in Janez Štrbenc. Četudi je rojak Štrbenc 18 let kopal črno zlato v Eygelshoven v nizozemskem Limburgu, se Nizozemske še vedno rad spominja. V dokaz so tulipani, ki jih skrbno goji v gredici pred kočo in mu tudi lepo uspevajo. Ko pridejo naši Holandci poleti na obisk v Slovenijo, radi obišejo tudi Stari vrh nad Škofjo Loko, ker vedo, da bodo tam srečali znanca in da bodo dobro postreženi. Žena Elza je rojena na Nizozemskem, v slovenski družini Bračonovih in lepo govori slovenski. Njena sestra pa je poročena z rojakom Francem Anderluhom, znanim društvenim delavcem v Chevremontu. Leta 1947 sta se vrnili v domovino z osem- in devetletnima sinovoma. Zdaj je eden učitelj v Hrastniku in ima že sina, drugi pa je mizar. Prvo leto po

vrnitvi je dobil Štrbenc zaposlitev v železarni na Jesenicah, kjer pa se zdravstveno ni dobro počutil. Zato sta se z ženo kmalu preselila na Lisco nad Zidanim mostom, dokler nista pred dvema letoma prišla na Stari vrh.

Ko smo ju obiskali, sta nam naročila, naj zapišemo v Rodni grudi, da pošiljata tople planinske pozdrave sorodnikom, prijateljem in vsem rojakom na Nizozemskem, ki naj ju poleti tudi obišejo.

M. S.

po domači deželi

Zavod za spomeniško varstvo v Ljubljani je že ukrenil vse potrebno, da se bodo že letos začela zavarovalna dela na turjaškem gradu. Turjaški grad, za katerega se zadnja leta zanima vedno več domačih in tujih turistov, bodo letos prekrili in opravili še nekatera druga popravila.

V Kropi so začeli junija meseca graditi 60 m dolg odvodni kanal, tako da potok Hrinovec ob nalivih ne bo več poplavljal cest in naselja.

Podjetje Slavnik v Kopru, ki je za letošnjo sezono najelo veliko motorno jahto »Burja«, ima sklenjenih že precej voženj. S švedskimi turističnimi agencijami se je sporazumelo za 20 voženj v Benetke, vrh tega pa je v načrtu več voženj v Pulj in Dubrovnik.

V Ajdovščini so že zabetonirali dno velikega plavalnega bazena olimpijskih dimenzij. Bazen, ki bo dolg 50 in širok 25 m, bo dograjen prihodnje leto.

Podjetje Slovenske gorice v Ptujju zelo dobro izpolnjuje svoje izvozne obveznosti. Letos je izvozilo v tujino že 46 vagonov vina, ima pa že sklenjene pogodbe za izvoz nadaljnjih 37 vagonov vina.

Tovarna usnjenih izdelkov TOKO iz Domžal si je s svojimi izdelki utrla pot skoraj po vsem svetu, saj je doslej izvažala približno 20 % svojih izdelkov. Letos pa bo to podjetje izvozilo v ZDA, Italijo, Kanado, Švico, Švedsko, Dansko, Nemčijo, Poljsko in druge države že kakih 30 % svojih izdelkov. V prvi polovici letošnjega leta so v tovarni TOKO izdelali nad 900.000 usnjenih predmetov — predvsem ženskih torbic, kovčkov, rokavic, denarnic, aktovk in drugih proizvodov.

V Zagrebu je pred kratkim začela poslovati prva samopostrežna trgovina s steklom, porcelanom in keramičnimi izdelki. To je prva samopostrežna trgovina te vrste pri nas.

V Kopru so v okviru jadranskega kluba Jadro ustanovili izdelovalnico čolnov, ki že gradi 10 večjih jadrnic za domače tržišče.

Turistično društvo v Piranu pripravlja izdajo posebnega vodiča z zemljevidom mesta Pirana, na katerem bo označenih vseh 69 ulic in šest trgov v Piranu.

Kombinat lesne industrije v Logatcu je za letovanje logaške šolske mladine na morju podaril 100.000 din, tovarna čevljev Alpina v Žireh pa 50.000 din. Več podjetij v Logatcu bo oskrbelo brezplačen prevoz raznega materiala za letovanje šolarjev v Portorožu.

Novomeško gradbeno podjetje Pionir je začelo graditi dve stolpnici, od katerih bo prva vseljiva že letos. V stolpnicah bodo stanovanja za delavce in nameščence novomeške tekstilne tovarne Novoteks.

Tovarna motorjev Torpedo na Reki je lani izdelala nad 7000 motorjev za inozemstvo in prejela zanje nad 3,5 milijone dolarjev. Letos pa upajo, da bodo svoj izvoz še povečali, saj so povečali storilnost v primerjavi z lanskim letom za 16 %, število delavcev pa so zmanjšali za 3 %.

Industrija gradbenih potrebščin Samoborka v Samoboru je skupaj s kemično tovarno Karbon iz Zagreba izdelala posebno elastično malto, ki je zelo odporna proti dežju, snegu in vlagi na sploh.

Ptuj je letos dobil nov hotel, v katerem bo tudi kavarna, restavracija, dvorana za družabne prireditve in tujske sobe

*Nad Izolo so odprli moderno re-
stavracijo Belvedere, ki jo je že
prve dni obiskalo na stotine do-
maćih in tujih gostov*

V bolnišnici v Izoli je prijavljenih 1.144 krvo-
dajalcev, od teh jih je letos 922 dalo že nad 500
litrov krvi.

V Močilniku pri Vrhniki, kjer izvira Ljub-
ljanica, so konec junija odprli novo gostišče s
560 sedeži. Ob novem gostinskem obratu so pro-
stori za parkiranje avtomobilov in plesišče.

V Kamniku pospešeno gradijo žičnico na Ve-
liko planino (1600 m), ki bo verjetno dograjena
že do konca leta. To bo četrta večja žičnica v
Sloveniji (za žičnicami na Pohorje, Krvavec in
Vitanc pri Kranjski gori).

Na Jesenicah ima železarna poseben izobra-
ževalni center za vzgojo mladih strokovnih ka-
drov, ki ga letos obiskuje 192 delavcev.

Tovarna Metalna v Mariboru je že izdelala
prvo serijo velikih kabin za vzpenjačo na Po-
horje. Nove kabine bodo potnikom omogočale
razgled po vsej okolici. Obisk Pohorja z vzpe-
njačo je vsako leto večji, saj ob sobotah in ne-
deljah prepelje vzpenjača dnevno po 3000 pot-
nikov.

Konec junija so v Krnsko jezero (1371 m) pod
Krnom spustili 20.000 mladih postrvi, da bi to
lepo gorsko jezero spet obogatili z ribjim zaro-
dom. Mladice so iz Ljubljane do jezera prepe-
ljali med drugim tudi z vojaškimi konji, ki so
na hribovitem terenu ribji zarod prenašali v
velikih kovinskih kotlih.

Podjetje Lesnina je v Ljubljani odprlo v
svojem novem poslopu na Titovi cesti največjo
veleblagovnico te vrste v Jugoslaviji — specia-
lizirano trgovino s pohištvo. V veleblagovnici
je na 1200 kvadratnih metrih stalno razstavljeno
pohištvo iz vseh večjih pohištvenih tovarn v naši
državi.

V Hrastniku je pred kratkim proslavljal 70-
letnico rojstva znani učitelj Lojze Hofbauer, ki
je v zadnjih letih zbral za bodoči steklarski mu-
zej nad tisoč raznih steklarskih predmetov.

Odhod naših nogometašev v Avstralijo. Jugo-
slovanski izseljenci v Sydneyu imajo tudi svoj
nogometni klub. Izseljenska matica Srbije je v
sodelovanju z Nogometno zvezo Srbije omogo-
čila petim našim nogometašem odhod v Avstra-
lijo. Nogometaši — vsi bivši člani prve in druge
lige — bodo gotovo pripomogli k večjim uspe-
hom izseljenskega kluba pri nogometnih tekmo-
vanjih v Avstraliji.

**Naša strojna industrija se je še prva leta po
vojni** usposobila za opremljanje hidroelektrarn.
To pot bodo tri jugoslovanska podjetja »Termo-
elektro« v Beogradu, »Rade Končar« v Zagrebu
in »Jugoturbina« v Karlovcu v celoti opremila
novo termoelektrarno v Barauni v indijski drža-
vi Bihar ob vznožju Himalaje.

To bo prvi elektroenergetski objekt v ino-
zemstvu, ki ga bo v celoti opremila naša strojna
industrija.

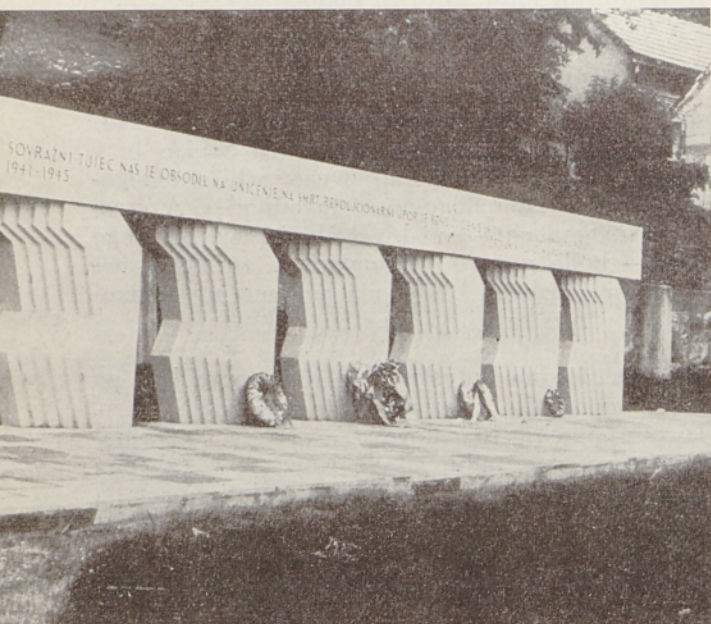
V tovarni »Lesonit« v Ilirski Bistrici so kon-
čali rekonstrukcijo obrata. Proizvodnja se bo s
tem povečala na 16.000 ton letno ali za 60 %. Pre-
novitev je veljala 550 milijonov dinarjev. Polo-
vico so krili iz lastnih sredstev, drugo pa investi-
rali iz kredita. S tem so povečali proizvodnjo in
znižali lastno ceno ter postali sposobnejši za
konkurenco na svetovnih tržiščih.

Novo gostišče Veselica. Zadnjo nedeljo v
maju so na Veselici nad Metliko odprli novo
gostišče Veselica, ki lahko sprejme nad sto go-
stov. Do gostišča je možen dostop peš in tudi
z avtomobili.

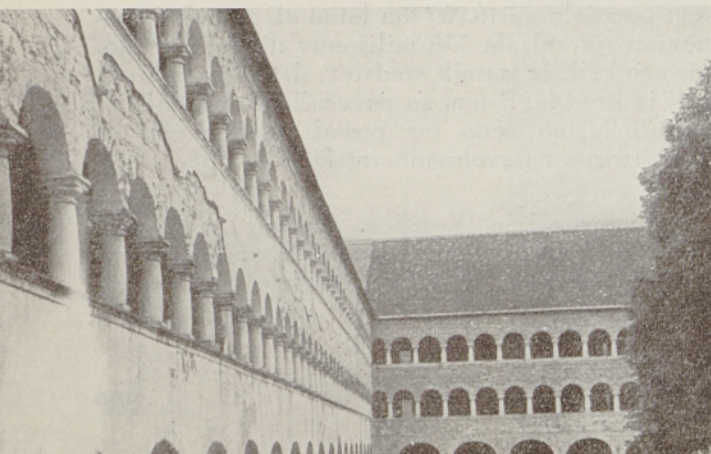

Naši taborniki (zgoraj) pošiljajo prisrčne pozdrave izseljencem

Spomenik političnim zapornikom, internirancem in konfinirancem v Brestanici (spodaj)

Del kostanjeviškega gradu, ki ga obnavljajo

Petdeset let naše gorske reševalne službe. V starih zapisih ni najti letnice prve planinske nesreče. Gotovo pa je, da so se množile z osvajanjem naših vrhov. Smrtna nesreča profesorja dr. Cerka na Stolu je bila neposredni povod, da so na zahtevo okrajnega glavarstva v Radovljici in osrednjega odbora Slovenskega planinskega društva trije požrtvovalni planinski zdravniki: dr. Jernej Demšar, dr. Josip Tičar in dr. Josip Stojc poleti 1912 v Kranjski gori ustanovili prvo prostovoljno gorsko reševalno postajo.

V petdesetih letih naše gorske reševalne službe so mnogi med reševalci tvegali svoja življenja za življenje drugih in premnoge ponesrečence rešili smrti v gorah. Nad 300 gorskih reševalcev iz GRS postaj v Sloveniji bo proslavilo jubilejno leto s poglobitvijo znanja in spretnosti pri reševanju. Septembra pa bo na Vršiču kongres mednarodne gorske reševalne organizacije IKAR, kjer bodo naši reševalci pokazali pospešen transport hudo ponesrečenih.

Spomenik trpljenju. Ob razdelitvi Slovenije sta se Hitler in Mussolini dogovorila, da bo Sava meja med Italijo in Nemčijo. V ta namen sta sklenila odstraniti od te »meje« slovenski živelj, da bi napravili prostor svoji rasi. Hitlerjanci so pričeli svoj načrt takoj uresničevati. V gradu Rajhenburg — sedaj Brestanica — so uredili zbirni center za izseljevanje dela Štajerske in Gorenjske. Ponoči so vdiral fašistični zločinci v slovenske domove in nasilno podili ljudi iz njih. Najprej so jih prignali na grad, od tod pa jih kot živino vlekli v taborišča, v ječe in daljne kraje. Med okupacijo je šlo prek brestaniškega nacističnega zbirnega centra nad 60.000 slovenskih ljudi, ki jim je fašizem namenil popolno iztrebljenje.

V Brestanici, prav na kraju, kjer se prične pot na Grad, so julija letos odkrili spomenik vsem političnim zapornikom, internirancem in konfinirancem, ki so nastopili trnovo, mnogi pa tudi zadnjo pot v tem zbirališču.

Grad obnavljajo. Po obsežnosti arkad sodi kostanjeviški grad med največje gradove v srednji Evropi. Med vojno je bil skoraj popolnoma razdejan, po vojni pa ga postopoma obnavljajo. V njem že ima svoje prostore vinska klet z znanim evičkom iz Gadove peči, dalje ima v njem prostore obrat industrije perila iz Novega mesta. En trakt bo preuredila za svoje potrebe tovarna zdravil »Krka« iz Novega mesta. Tretji trakt so namenili za gostinstvo, četrti pa bo služil kulturnim namenom. V parku pri gradu je letos drugi mednarodni simpozij kiparjev, ki obdelujejo les.

JAT je bil vse do lani edino jugoslovansko letalsko podjetje. Z ustanovitvijo Adria-avioprometa pa se je položaj spremenil. »AA« je slovensko podjetje. Zdaj pristajajo njegovi štirje velikani (DC 6 B) še na zagrebškem letališču, v prihodnje pa bo podjetje uredilo letališče v vasi Brniki pri Kranju. Posamezno letalo lahko sprejme do 80 potnikov ali 8700 kg tovora. Doslej je podjetje sklenilo pogodbe že s številnimi tujimi potovalnimi agencijami in podjetji: tako že prepeljuje angleške turiste iz Londona v Zagreb, belgijske turiste pa iz Anversa v Zagreb; dogovarjalo se je tudi že za prevoz izseljencev iz Toronta v Jugoslavijo.

A ne samo to: sklenilo je pogodbe za prevoz tovorov v Afriko in nazaj, v Kongo, Gvinejo, Indijo... komaj je dobro začelo s poleti, že se žilavo bori za svoj prostor med svetovnimi konkurenčnimi letalskimi podjetji.

Za nas je to vsekakor razveseljivo — saj se je z ustanovitvijo domačega letalskega podjetja prenekateri pot skrajšala.

Turisti na Jadranu. Naval tujih turistov je letos na Jadran tolíkšen kot še nobeno leto doslej. Seveda je največ turistov v velikih središčih, kot so Split, Opatija, Dubrovnik itd. Samo skozi Split je potovalno dne 1. avgusta nad 25.000 domačih in tujih turistov. Konec julija je Split obiskalo na tisoče turistov iz 22 držav; med njimi so bili celo potniki iz Burme, Tunizije, Avstralije in Egipta. V prvi polovici letošnjega leta je bil devizni dotok od inozemskega turizma za 56 % večji kot lani v tem obdobju in znaša približno šest milijonov dolarjev.

Kamničani so proslavili svoj praznik. Kamničani vsako leto slovesno praznujejo svoj praznik, 27. julij, ko so leta 1941 prvi njihovi ljudje začeli boj proti okupatorju. Morda je bilo letos še veličastneje, ker so v spomin na dneve borbe odkrili spomenik revolucije. Poleg tega so se ves teden od 21. do 29. julija vrstile športne prireditve in tekmovanja. Zelo zanimive so bile konjske dirke v Komendi.

Najslovesnejše je bilo seveda odkritje spomenika revolucije, ki stoji na lepem, primernem prostoru pod Malim gradom. Slovesnosti se je udeležila velika množica. K prijetnemu vzdušju je pripomoglo tudi veliko ljudsko rajanje sredi mesta in ognjemet s Starega gradu.

ŽEBLJARSKI DAN V KROPI

Morda bi malo pretiravali, če bi rekli, da je Kropa znana po vsem svetu — dosti manj pa vendarle ne bo. Lepo kovane svetilke, okraški za stene, obešalniki in še polno drugih lepo zavitih črnih umetnin krasi prenekateri dom pri nas pa tudi v tujini.

V Kropi se je začelo železarstvo že v začetku našega tisočletja. Seveda so tedaj izdelovali orodje in druge nujno potrebne predmete. Pred kakimi dvesto leti pa je ročno izdelavo izpodrnila strojna. Kroparji so odslej izdelovali največ žebelje, poleg tega pa so se vedno pogosteje pojavljali na sejmiščnih prelepi okrasni izdelki.

Vse njihove delovne priprave, starinsko orodje pa tudi obleke in navade, ste si lahko ogledali lepo junijsko nedeljo v Kropi. Tedaj je bil znamenit žebeljarski dan. Stari drvarji, oglarji, žebelarji (fužinarji so že izumrli) in bivši trgovci so pripovedovali svoje zgodbe. Tudi zaplesali so — saj se spodobi na tak dan. Nageljni na majhnih oknih kroparskih hiš pa so vabili turiste, da še pridejo v prelepo dolino Kokrške Bistrice.

Prizor z žebljarskega dneva v Kropi: ples, petje, vriski, smeh

Ameriški gostje na obisku pri Titu

Pri predsedniku Titu na Brionih se je v začetku avgusta oglasil stalni predstavnik ZDA v OZN Adlai Stevenson. Spremljal ga je veleposlanik ZDA v Beogradu George Kennan. Predsednik Tito je obdržal drage goste na kosilu. Z jugoslovanske strani so bili navzoči državni sekretar za zunanje zadeve Koča Popović, član ZIS Vladimir Popović in generalni sekretar predsednika republike Bogdan Crnobrnja.

Čas obiska jim je minil v prijateljskih razgovorih.

Nekaj dni kasneje je predsednik republike Tito sprejel na Brionih skupino uglednih ameriških državljanov, med katerimi so bili predsednik vrhovnega sodišča ZDA Earl Warren, pomočnik stalnega predstavnika ZDA v OZN Clayton Fritchey in ameriški komentator Drew Pearson.

Predsednik Tito je na Brionih sprejel tudi znanega ameriškega novinarja in komentatorja Drewa Pearsona in gospo Agnes E. Mayer iz skupine časnikov Washington Post ter jima odgovoril na vrsto vprašanj. Pojasnil je jugoslovansko stališče do Italije glede tržaškega vprašanja, naše gledanje na berlinski problem, o katerem pravi, da »problem Berlina zdaj ni čisto nemško vprašanje, ampak je bolj eno izmed vprašanj v okviru splošnih mednarodnih problemov, ki so med velesilami še neurejeni«. V razgovoru so se dotaknili tudi vprašanja Sovjetske zveze in miru. Predsednik Tito je poudaril, da je Sovjetska zveza zelo zainteresirana za mir — saj le tako lahko z uspehom razvija svoje gospodarstvo.

Prav zaradi tega, ker tudi ZDA želijo ohraniti mir, so medsebojni razgovori tako važni. »Treba se je pogovarjati in pogovarjati, ne enkrat, marveč večkrat, stalno je treba imeti stike in uveljavljati konkretne ukrepe, ki vodijo k okrepljenju miru — in s tem odstraniti nezaupanje. Mislim,« je nadaljeval predsednik Tito, »da so za takšne ukrepe zdaj dani pogoji ne glede na sedanje atomske poizkuse, ki jih je treba zelo obžalovati in ki vse nas hudo prizadevajo, ker vidimo v njih veliko nevarnost za človeštvo.«

Morda bi se ZDA in Sovjetska zveza najprej sporazumeli prav o vprašanju razorožitve. Nihče ne misli s tem, da bi od danes do jutri odstranili vsako orožje — pač pa preprečevanje nadaljnjega oboroževanja. Predsednik Tito je dejal, da veruje, da bo nekega dne prišlo do prijateljstva med Sovjetsko zvezo in ZDA. »Čemu je danes potrebno, da bi se ljudje vojskovali? Zaradi katerih problemov? Zgodovina pozna celo vrsto vojn zaradi gospodarskih dobičkov. Zdaj je to nesmisel. Še so razlike med družbenimi sistemi, toda,« je dejal, »mar lahko s silo preprečimo posameznemu narodu, da si ustvari notranji družbeni sistem, kakršnega si želi? Mir je vsekakor več vreden kot vse drugo.«

V nadaljnjem razgovoru so se novinarja in predsednik dotaknili naših domačih zadev — bodoče ustave, katere osnova bo človek, proizvajalec, kmet. Uvedla bo še večjo decentralizacijo in demokracijo.

Samo v ZDA je objavilo Pearsonov intervju s predsednikom republike približno 250 časopisov.

Jugoslavija proti atomski vojni

Od 1. do 6. avgusta je v Tokiu zasedala osma svetovna konferenca proti atomskim in hidrogenskimi bombam, da se prepreči atomska vojna. Predsednik Tito je tudi ob tej priložnosti s svojo poslanico doprinesel delež Jugoslavije k prizadevanju, da bi se človeštvo za vselej rešilo nevarnosti atomskega uničevanja.

»Plemenite in čedalje bolj naraščajoče težnje miroljubnega človeštva, da bi zagotovili mir in ustvarili pogoje za konstruktivno reševanje vseh odprtih problemov, med katerimi sta splošna razorožitev in prepoved uporabe atomskega orožja najnujnejši vprašanji — naj pridejo do popolnega izraza v sedanjem negotovem mednarodnem položaju, na katerega pritiskajo nerešeni problemi in nevarnosti, ki neposredno ogrožajo svetovni mir. Zato se morajo sile miru na svetu najodločneje boriti proti nadaljnjemu tekmovanju v oborožitvi in proti vsem poskusom oviranja miroljubnega mednarodnega sodelovanja,« je rečeno v poslanici.

»Izražajoč težnje in hotenja ljudstva Jugoslavije — da bi se svet enkrat za vselej rešil nevarnosti vojnih pustošenj in strahot — si bodo jugoslovanska vlada in narodi nadalje prizadevali za sklenitev mednarodnih sporazumov o splošni razorožitvi, o prepovedi proizvodnje in uporabe atomskega orožja ter proti atomskim poskusom.

Prepričan sem, da bo vaša konferenca prispevala k pozitivnim naporom miroljubnih sil za zagotovitev trajnega miru na svetu.«

O našem gospodarskem položaju

V zadnjem času, zlasti po govoru predsednika Tita maja v Splitu, se veliko govori in piše o sedanjem gospodarskem položaju v Jugoslaviji. Veliko o tem razpravljamo pri nas, nič manj tudi v tujini. Zato ne bo odveč, da ob raznih težavah, ki so se pojavile v našem gospodarskem življenju in ob najrazličnejših govoricah, ki spremljajo te pojave pri nas, spregovorimo nekaj odkritih besed.

Marsikdo, ki kar tjavendan kritizira naše napake in trenutne slabosti, pozablja pri tem na nekatera osnovna dejstva. Predvsem ti ljudje pozabljajo, da se je Jugoslavija po vojni močno razvila. Lani je bila pri nas industrijska proizvodnja po obsegu štirikrat večja kakor v letu 1939. Pred vojno je Jugoslavija izvažala

predvsem les, rude in živino, zdaj pa izvažamo v nad 60 držav na vseh petih kontinentih hidroelektrarne, traktorje, kamione, lokomotive, vagoni, telefonske centrale, kinoprojektorje in še na stotine drugih industrijskih izdelkov. Številni kraji so pred vojno živeli v hudi bedi — naj omenimo samo Liko, Črno goro, Kosmet, Bosno, v Sloveniji Haloze itd. Zdaj ima pri nas vsakdo, ki hoče delati, svoj kos kruha. Povprečna življenjska doba se je v novi Jugoslaviji podaljšala za 12 do 15 let itd.

Naša industrija se je torej v 15 letih razvila skokoma, tako kot nikjer drugje, saj je bila glede naraščanja industrijske proizvodnje po podatkih OZN Jugoslavija v zadnjih letih na prvem mestu v Evropi. Kljub velikim uspehom pa je naša industrija v primerjavi z industrijsko visoko razvitimi državami še vedno zaostala. Ne smemo namreč pozabiti, da je cela vrsta pomembnih industrij — naj omenimo samo elektro, avtomobilsko, kemično in strojno industrijo — nastala šele po vojni. Jasno je, da se ta industrija v kratkih 15 letih, brez vsake tradicije, ni mogla tako razviti kot na primer v Angliji, Nemčiji, Franciji ali ZDA, kjer ima že 50-, 80-, 100- ali še večletne tradicije. Razen tega je prvih deset let po vojni naša industrija delala v glavnem le za domači trg, ki v prvih letih še ni bil tako zahteven kot je danes. Šele v zadnjih letih se je začela usmerjati vse bolj tudi na tuja tržišča, kjer pa je naletela na znatno ostrejšo konkurenco in zahtevnejše kupce. Razumljivo je torej, da naša industrija — kljub velikim uspehom — zadeva v svojem razvoju na težave, ki so neogibne in logične.

So pa še druge težave, ki so nam v zadnjih dveh, treh letih precej poslabšale gospodarski položaj. V kmetijstvu zajema socialistični sektor komaj 12% vse kmetijske proizvodnje, kar je seveda premalo, da bi lahko imel odločilno vlogo in sam prehranil vse prebivalstvo Jugoslavije. Razen tega smo po zelo dobri letini v letu 1960 lani imeli spet slabo letino, kar je precej poslabšalo naš gospodarski položaj. Precejšnje težave nam zadnje čase povzročajo tudi nekatere evropske države, ki so z visokimi carinami začele zapirati svoje trge.

Seveda pa vse to ni edini vzrok naših gospodarskih težav. Eden vzrokov je tudi v tem, da smo postali preveliki optimisti. Mislili smo, da zmoremo vse; v občinah, podjetjih, okrajih in republikah, pa tudi v okviru vse države, so stalno naraščale želje po vedno večjih investicijah. Posledica tega je bila, da smo dostikrat prekoricali planirane investicije. Vzporedno s tem neracionalnim investiranjem na široki fronti pa so nastali zadnje čase tudi razni nezdrevi pojavi, kot je zapiranje občin, okrajev in republik v svoje meje, razsipništvo in podobno.

Kako je lahko prišlo do vsega tega? Kje so vzroki vseh teh pojavov?

Predsednik Tito je jasno povedal, da je zadnje čase pri nas močno popustila budnost zavestnih socialističnih sil. Popustila sta budnost in zavest v tovarnah, občinah in na terenu, tja do nekaterih republiških in zveznih organov. Marsikdo se je uspaval misleč, da se bodo vse stvari razvijale same od sebe, da bodo vse probleme avtomatično razvozlali življenje in zakoni trga. Pokazalo pa se je, da si brez odločilnega vpliva zavestnih socialističnih sil uspešnega gospodarskega razvoja ne moremo misliti.

Mnogi ugibajo, kaj bo zdaj v Jugoslaviji, češ ali se bo naša država vrnila v administrativni način upravljanja, ali bomo še naprej krepiли delavsko samoupravljanje. Nekateri celo mislijo, da je pri nas delavsko samoupravljanje doživelo polom in da so vse naše težave samo posledica preširoke demokratizacije.

Takšne trditve so seveda brez podlage. Jasno je, da pri nas ne moremo več nazaj, kajti pravice, ki so si jih delavci pridobili, si ne bi več pustili vzeti. Pri nas prav gotovo ni bilo preveč demokratizacije, pač pa se je demokratizacija marsikdaj in marsikje neučinkovito uveljavljala, ni prišla povsod do prave veljave. Zato je glavni namen vseh novih zakonov, uredb in ukrepov, ki smo jih in ki jih še bomo uveljavili, predvsem **utrditi sistem delavskega samoupravljanja in dati organom samoupravljanja v roke močnejše orožje proti zlorabljanju demokracije.** Široko samoupravljanje pa terja tudi nadzor vse družbe, ki mora bedeti nad tem, če vsakdo živi od svojega dela in v mejah svojih pravic, ne pa na račun drugih.

Predsednik Tito je zadnje čase tudi večkrat poudaril, da imamo vse pogoje, da se razmeroma

hitro izkopljemo iz sedanjih gospodarskih težav. Leta 1948 smo bili ob napadu Informbiroja brez vsega, komaj smo začeli graditi našo industrijo — pa smo le vzdržali. Zdaj pa imamo na stotine velikih in modernih tovarn, imamo dobre strokovnjake, izkušnje, ugled v tujini. Zato res ni vzrokov za pesimizem.

Govor predsednika Tita so pri nas povsod — v zadnji vasi in v sleherni tovarni — ljudje sprejeli z velikim navdušenjem in odobravanjem. Ta govor je sprožil v tovarnah, ustanovah, občinah in v raznih organizacijah cel plaz razprav. V tovarnah delavci z vso resnostjo postavljajo na dnevni red najvažnejša gospodarska vprašanja, od katerih je odvisen naš hitrejši gospodarski razvoj. Temeljito razpravljajo o varčevanju, o kooperaciji in specializaciji, o serijski proizvodnji itd. Le en primer samo v nekaterih večjih ljubljanskih tovarnah so delavci dali pobudo za povečanje proizvodnje v vrednosti nad 6 milijard dinarjev. Če pomislimo, da je v naši državi blizu 500 občin, vidimo, kako velike rezerve imamo že tu. Seveda vsaka občina ne bo toliko prihranila, so pa tudi občine, ki bodo lahko prihranile še več.

To zdravo gibanje v tovarnah po govoru predsednika Tita in drugih nas navdaja z optimizmom, s katerim bomo lahko razmeroma hitro odstranili največje težave v našem gospodarstvu. Treba bo le skrbneje planirati, da bo vsaka investicija čimbolj racionalna, ekonomična. Živahno življenje v kolektivih nam jamči, da bo naša industrijska proizvodnja napredovala, da bomo z znatno nižjimi stroški dosegli večjo proizvodnjo, večjo osebno in povprečno storilnost ter boljšo kvaliteto. To pa je zanesljiva pot, po kateri bomo lahko premostili sedanje gospodarske težave.

IGOR PRESERN

Takole izdelana je bila njiva koroze, ko je neurje končalo svoje uničujoče delo in je ledena toča skopnela

Najstarejši ljudje v Slovenskih goricah in okolici se ne spominjajo, da bi padala tako debela toča, kakršna je v nedeljo, 15. julija dobesedno zasula polja in bogate vinograde. Ledeni pas je bil dolg nekaj deset kilometrov in širok 15 kilometrov. Toča je v pol ure uničila nad 15.000 hektarov plodnih površin: vinogradov, njiv žita in koruze, sadnih masadov in vrtov. Škoda, ki so jo v grobem preračunali, znaša nad tri in pol milijarde dinarjev. V zvezi s povzročeno škodo nastajajo nove težave: živali ostajajo brez krme in ljudje brez zelenjave, kmetje brez semen in sadik.

Ljudje iz neprizadetih krajev so jim seveda takoj priskočili na pomoč. Politične in gospodarske organizacije so sestavile sedem posebnih centrov za zbiranje najnujnejšega za prizadete: hrane, sadik in krmil za živino. Gotovo je, da ljudje zaradi prirodne nesreče ne bodo trpeli pomanjkanja, saj jim bo priskočila na pomoč država — nasadi pa si, po strokovni presoji, ne bodo opomogli približno dve leti.

Komaj štirinajst dni potem (29. julija) je neurje prihrumelo nad Savinjsko dolino in Celje. Vihar je podiral hmeljeveke, lomil drevesa, razkrival strehe in poškodoval tudi nekaj hiš. Toča pa je pustošila od Mozirja proti Paški vasi, do Celja in Arclina. Škode je po približno cenvitvi za nekaj deset milijonov.

Letošnje poletje se res bridko šali z nami: medtem ko nekateri kraji v Dalmaciji že mesece in mesece niso dobili kaplje vode, doživlja severni del države neurje za neurjem. Razen teh dveh na Štajerskem so namreč huda neurja zajela tudi kraje okrog Nove Gradiške in Kruševca.

V SLOVENIJI 330.000 RADIJSKIH SPREJEMNIKOV

Po najnovejših podatkih je v Sloveniji registriranih nekaj nad 330.000 radijskih sprejemnikov. V zadnjih osmih letih se je število radijskih naročnikov v Sloveniji potrojilo, še bolj zanimiva pa je primerjava med sedanjim številom radijskih naročnikov in številom radijskih sprejemnikov pred vojno. V Sloveniji je bilo l. 1939 komaj 21.000 radijskih sprejemnikov, danes pa jih je šestnajstkrat toliko. Če upoštevamo, da ima Slovenija nekaj več kot poldrugi milijon prebivalcev, pride torej po en radijski sprejemnik na pičlih pet ljudi. Vsekakor je to zelo lepo povprečje, ki kaže, da je radio v Sloveniji najbolj množično in učinkovito sredstvo za informacije.

Avgusta je začela obratovati še ena tovarna močnih krmil, in sicer pri Ptujju.

Proizvodnja v novi ptujski tovarni je v celoti mehanizirana. V skladiščih je zaposlenih 15 do 20 ljudi, pri strojih za mešanje krmil pa le štirje mehaniki. Avtomatiziran proizvodni proces onemogoča kakršnokoli napako od mešanja do embaliranja krmil. Na morebitne okvare strojev pa opozarjajo zvočni in svetlobni signali.

Tovarna bo preskrbovala s krmili predvsem novo farmo piščancev za cvrtje, rac in kokošinesnic, ki jo prav tako dograjujejo streljaj daleč od tovarne, ter druge živinorejske obrate na Ptujskem in Dravskem polju ter v mariborski okolici. Da bi bil dovoz surovin in prevoz krmil lažji, so do tovarne s ptujske železniške postaje zgradili poseben industrijski tir.

V IZLAKAH: ZA MILIJARDO ELEKTROPORCELANA

Ob koncu lanskega leta so v Izlakah pri Zagorju dobili novo, sodobno tovarno elektroporcelana. Pred vojno je tu stal majhen obrtni obrat, leta 1954 pa je šest ljudi v starinskem poslopju začelo izdelovati elektroporcelan. Počasi je podjetje raslo in si vse bolj širilo sloves z dobro kakovostjo svojih izdelkov. Lani je že zaposlovalo 250 delavcev in je vrednost bruto proizvodnje znašala skoraj 360 milijonov. Letos pa bo vrednost proizvodnje v novi tovarni znašala že nad milijardo dinarjev, saj bodo povečali proizvodnjo od lanskih 200 na 700 ton. Podjetje izdeluje kakih 400 vrst elektroporcelana in si spričo solidne kvalitete že utira pot na tuje trge, dobavlja pa svoje izdelke tudi znanim domačim tovarnam, kakor so »Iskra« - Kranj, »Elma« - Zagreb, »Viskoza« - Loznica in drugim.

ŠTEVCI ZA TELEFONSKE POGOVORE

Zagrebska tovarna telekomunikacijskih naprav »Nikola Tesla« je že začela izdelovati petštevilkne števce za telefonske pogovore. Te števce bodo vgradili v avtomatske telefonske centrale v Zagrebu, Beogradu, Ljubljani in drugih mestih. Sprva bodo za potrebe domačega in tujih tržišč izdelali letno približno 35.000 takih števcev, pozneje pa bo potreba domačega in tujih trgov zahtevala znatno večjo proizvodnjo — v tovarni računajo na kakih 200.000 števcev letno. V podjetju se že pripravljajo na izvoz teh števcev v nekatere države Južne Amerike, Severne Afrike in Bližnjega vzhoda.

Cerkve - kulturni in umetniški spomeniki

*Cerkvica vrh gore,
cerkvica bela...*

FRANCE LEVCE

*Obnooljena mariborska stolnica
(levo). Popravljali so jo od leta
1956. Komisija za verska vpraša-
nja in OLO Maribor sta prispe-
vala 37.450.000 dinarjev*

*Za olepšanje ljubljanske stolnice
(spodaj) pa je znašala družbena
pomoč približno 9 milijonov di-
narjev (prispevki vernikov so bili
namreč oproščeni davka)*

Razglejmo se malo po naši lepi deželici in njenih cerkvah. Veliko je obnovljenih, nekaj pa tudi novih. Veseli smo mi doma, ko jih vidimo v novi opravi — zakaj ne bi bili veseli še vi po svetu, ki se gotovo radi spomnite zvona in zvonika domače farne cerkve ali bližnje podružnice.

Na prvem mestu bi omenil **mariborsko katedralo**, prečudno lepo cerkev iz gotike, ki so jo zadnja leta naravnost odlično uredili, in sicer prav strokovno z vsem umevanjem gotike in upoštevanjem danih prilik. Kako je ta, na prvi pogled suhoparna cerkev zablestela in kako so oblike prišle do veljave, ve povedati samo tisti, ki je prej gledal to mogočno stavbo in ki jo sedaj srce z radostjo pozdravlja sredi prostranega trga.

Sedaj ima mariborska škofija res katedralo, ki je vredna tega imena. Dela še niso povsem končana, zakaj pri taki restavraciji se vedno odkrije kaj, kar je treba urediti. Ureja pa se le tedaj, ko je strokovno mnenje v resnici skrbno in do kraja premišljeno podano.

Ljubljanska škofija — sedaj nadškofija — praznuje letos petstoletnico svojega obstoja. Priprave na slovesnost segajo dobro leto nazaj. Pa ne zaman. Na poziv nadškofije so s privoljenjem oblasti prispevale vse župnije na moč velikodušno za obnovo **ljublanske katedrale**. Notranjost je sedaj vsa prečiščena, urejena, mogočne fres-

ke Giulia Quaglia so umite in osvežene zablesteli v nenavadni lepoti. Nad prezbitarijem si je prof. Stane Kregar zamislil barvno okno in napravil zanj načrt, ki je tako svojski, da sprva nekaterim ni bil prav nič všeč. Šele ko je okno bilo vstavljeno, so zasijale ne samo njegove barve, temveč ves prezbitarij je dobil prav čarobno barvo in celota je prišla resnično do veljave.

Zunaj pa je urbanistična komisija »Stare Ljubljane« skrbno določila barve. Stari omet so izpraskali in nato vso zunanost cerkve prenovili v tistem tonu, ki je bil za staro Ljubljano tako značilen. Isto velja tudi za škofijski dvorec, da se cerkev in dvorec medsebojno lepo ujemata. Celotni trg Cirila in Metoda, ki sta bila postavljena za nebeška zavetnika nove nadškofije, je dobil novo razsvetljavo in urejeno cestišče.

Preko Plečnikovega tromostovja pa žari starodavna **frančiškanska cerkev** v novi rožnati barvi in kakor je bil še pred letom dni pogled na to mogočno cerkev z lepim renesančnim pročeljem in s prekrasno baročno notranjščino žalosten, tako je sedaj resnično lep. Sedanja barva ometa je za nekaj tonov svetlejša od prejšnje temno rdeče, je pa zato tembolj prijazna tudi v deževnih dneh.

Notranjščina pa ima posebno dragocenost, da je tu izpel svojo labodjo pesem po celi podolžni ladji naš vrhniški rojak in akademski slikar Matej Strnen. Inozemski in domači umetniški svet je ocenil to delo kot mogočno mojstrovino. Ob straneh v kapelah pa so še ohranjene freske nad sto let stare, Matevža Langusa in Wolfa. Zadaj za velikim oltarjem pa je pred nekaj leti restavriral akademski slikar Šubic Kleinertove **tempera slike** iz Jezusovega življenja v nazareški hišici.

Zgrešeno bi bilo, če ne bi omenil na severu Ljubljane **bežigrajske cerkve sv. Cirila in Metoda**. To umetnino je zasnoval pokojni profesor in evropsko znani umetnik dr. h. c. Jože Plečnik, in sicer na prošnjo znanega delavca za ameriške Slovence, že pokojnega P. Kazimirja Zakrajška, ki je bil tudi tukaj neutrudljivo delaven, ustanovil župnijo, ki danes šteje že nad 8000 duš. Od starega sv. Krištofa, kjer je sedaj »Gospodarsko razstavišče«, so prenesli leta 1958 vso cerkev v isti izmeri v Vodovodno in Kuzmičevo ulico. Res je, cerkev še nima stolpa, pač pa je prav sedaj ta zadeva v teku in upamo, da bomo drugo leto pozdravili naše rojake, če pridejo k nam na obisk, že tudi z zvonovi. Pač pa je notranjščina tako lepa, da se res splača pogledati to izbrano soglasje.

Čudovita frančiškanska cerkev! Pod ugodnimi pogoji so za njeno polepšanje dobili 10 milijonov bančnega kredita

Tla so nova, vsa iz beneškega marmora in čudovito lepa so okna, 12 po številu, ki jih je zasnoval prof. Stane Kregar in jim vdahnil z barvami poleg nebesne modrine, radost zelenja in topli žar sončnega zatona.

Visoko v **škofjeloških hribih**, 7 km proti Selcam, na levo pod Starim vrhom je zrasla lična župnijska cerkvena sv. Lenarta. Vsa župnija šteje manj kot 400 duš, pa je vsa lepota zrasla izpod delavnih rok župljanov in krepke pomoči domiselnega in pogumnega mladega župnika Mirka Bonče.

Gradili so jo tri leta. Graditi so začeli leta 1958, dograjena pa je bila lani. Cerkev je bila leta 1944 med vojnimi operacijami porušena, pa je spet vstala iz ruševin v novo lepoto, tako da še vedno velja stara narodna pesmica:

*Preljubi svet' Lenart,
kako si ti svet, 'maš majčkeno faro
pa dosti deklet.*

Nekaj podobnega se je zgodilo tudi v **Šmartinu v Tuhinjski dolini**. Tudi tu je stara slovita cerkev spričo vojnih operacij bila med drugo svetovno vojno porušena.

Ostal je zvonik, ki pa seveda, sam zase stoječ, ni ustrezal svojemu namenu.

Glavni oltar bežigradske cerkve sv. Cirila in Metoda (zgoraj). Na novo mesto so jo prenesli izključno z denarnimi sredstvi ljudske oblasti

Cerkev sv. Lenarta nad Škofjo Loko (spodaj) pa so zgradili domiselni in delavni župljani sami. Denarne prispevke je država seveda oprostila davkov

Farani pa so si želeli spet svojega skupnega doma in se pogumno lotili dela za novo cerkev.

Na desno od stare cerkve je bil mogočen star skedenj in ko so dobili od oblasti dovoljenje, so po predloženih načrtih zgradili tam novo cerkev.

Temeljni kamen so blagoslovili 13. julija 1958. Ob tisti priliki je naš časopis že prinesel sliko tega dogodka. Po kratkem presledku pa so jo občani sami zgradili do konca, in sicer je bila cerkev posvečena 29. maja 1960, ob velikanski udeležbi ljudstva. Leto kasneje, 8. oktobra 1961, so dobili še nove orgle in do konca istega leta še nove hrastove klopi.

Cerkev so s svojimi darovi, materialom in nadvse požrtvovalnim prostovoljnim delom zgradili farani sami, ki jih vseh skupaj ni niti tisoč.

Načrt za cerkev sta izdelala **ing. Suhadolec in ing arh. Lado Kham**. Zadnja stena za oltarjem je vsa steklena in prof. Stane Kregar je ustvaril čudovite slike v steklu, ki so resnično dale prezbitერიjo svetlobo, toploto in milino.

Prižnica je vsa iz marmora z lepimi simboli štirih evangelistov in praktična, da zavzame najmanjši prostor in je obenem zelo prijetno govoriti z nje, ker je zorni kot govornika in poslušalcev posrečeno ujet.

Tla so napravljena iz obronkov debel in medsebojno spojena s cementom, nato pa zbrušena, da so prijetno gladka.

Križev pot, ki s svojimi težkimi okviri večkrat moti celoto cerkve, je pa tu urejen tako, da je okrasni pas za cerkveno ladjo.

Strop je ves iz domačega, gladkega lesa in razporejen v kasete tako, da je obenem slikovit in lep.

Cerkev meri po dolgem 22 m, v širino 13 m in v višino 7 m.

Toda zvonovi, brez teh v Šmartnem ne gre. In tako so postavili farani, pogumni kakor so, mogočen stolp s tremi zvonovi, ki sedaj vabijo v Tuhinjski dolini vse občane v skupni dom.

Ne smem pa zamolčati nečesa. Med zidavo sem bil sam večkrat tam, in nepopisno so mi bili všeč mladi fantje in dekleta, zreli moške in žene, ki so neutrudljivo vihteli lopate, mešali cement, nosili opeko in vse, s tako prijaznimi obrazi, da jih je bilo naravnost prijetno gledati.

Prejšnja kapela v župnišču pa je postala lepa učilnica za otroke, ki hodijo k verouku.

Za to pot bo dovolj. Pa bi vam rad še kaj povedal — zakaj veliko je tega. Poglejte, na Vranskem, ob čudoviti cesti, ki drži s Kranjskega na Štajersko, je nastala zadnja leta krstilnica, ki je prava nežna pesem v kamnu in lesu. In kako naj bi pozabili krstilnice v Mengšu, v Komendi, Črnučah, Stranjah in Nevljah? In še v ljubljanski stolnici ter pri sv. Frančišku v Šiški.

O teh lepotah pa še drugič nekaj.

Naši amaterski odri

Marsikdo med nami je pred odhodom v svet radi nastopal na domačem odru. Ta želja tudi v novi domovini ni zamrla. Iz tega so nastala amaterska društva, ki jih je kar precej med našimi izseljenci. Večkrat pa se zgodi, da so v zadregi za program. Kaj naj igrajo, da bo zanimivo, veselo in blizu ljudem v novi domovini?

Naj opozorimo na nekatera dela, ki so se na naših amaterskih odrih kar dobro obnesla. Torej — pojdemo na to gledališko potovanje:

»Vrhnika, zibel moja, mati in mladost...!«

Ustavimo se najprej na Vrhniki, na Cankarjevi Vrhniki. Ob široki cesti, speljani do slovenskega morja in do Trsta, se stiskajo hiše kakor jate golobov. Na desni strani je grič svete Trojice s Cankarjevim gajem, na levi pa temačni Močilnik — izvir Ljubljane. O tem svetu, polnem lepot, je pisal največji slovenski pisatelj Ivan Cankar. Z Dunaja je hrepenel po njem in, ko je ležal bolan na Rožniku v Ljubljani, se mu je zahotelo, da bi bos in peš krenil po cesarski cesti na Vrhniko. Iz dragocenih Cankarjevih umetnin je vrhniški režiser izbral tista mesta, kjer Cankar govori o Vrhniki, o hrepenenju po rodni grudi in o svoji materi, ki je bila na to grudo zelo navezana. Tako je nastal Cankarjev večer, ki nosi naslov: Vrhnika, zibel moja, mati in mladost...! In na ta večer smo povabljeni.

Dvorana v Cankarjevem domu je polna. Na odru je nakazan odsek ceste z nekaj kantoni. To je simbol Cankarjevih cest, pesnikovega in našega popotovanja. Na to cesto prihajajo mladi igralci, obstajajo, sedejo na kantone in pripovedujejo o Vrhniki, enajsti šoli pod mostom, skritih lazih nad Vrhniko, o Tičnici za gričem svete Trojice, o Tičkovem Gregu in Brlinčkovem Mihi in še in še. Njihovo pripovedovanje spremlja in povezuje mlad fant s klavirjem. Ljudem se lesketajo solze v očeh: Cankar govori o njih. Odhajajo ponosni, da so njegovi rojaki. Taka je bila predstava na Vrhniki.

Potem je skupina nastopila na republiškem festivalu v Zagorju. Tu ni več nastopila na odru. Sredi dvorane so postavili cesto in kantone, na nji so nastopali pri dnevni luči, brez odrskih žarometov in šminke na obrazu. Tu je sredi poslušalcev pesnikova beseda še bolj zaživela. Republiški svet Svoboda je izdal besedilo večera, ki bo gotovo še marsikje obogatil gledalce.

»Juntez«

Vabi nas Dolenjska. Gremo v Retje pri Velikih Laščah. O Velikih Laščah pravijo, da so slovenske Atene. Tu so se namreč rodili kar trije

veliki Slovenci: Trubar, Stritar in Levstik. Od tod so odhajali v svet iskat znanja in se vračali. Takrat so bili za nas Slovence hudi časi in bili smo v nevarnosti, da nas Nemci poteptajo. Toda imeli smo ljudi, ki so se borili za pravice majhnega naroda. Tak je bil Levstik, ponosen in odločen. Njegova pisana beseda je klena, govori jo dolenjski kmet, ki je skozi stoletja trdno stal na svoji grudi in ki ga ni pregnal ne Turek ne lakota. Toda dolenjski ljudje znajo biti tudi veseli. Vse to združuje dramsko delo Frana Levstika »Juntez«. Levstik sam ga je igral s svojimi prijatelji pred domačini. Menda kar v neki gostilni v Velikih Laščah. Ljudje so sedeli okoli. Uspeh je bil velik. Še dolgo potem so govorili o tej predstavi. Od tedaj je minilo že mnogo let, toda »Juntez« še vedno potuje po naših odrih. Juntez je kmet in rad bi svojo hčerko Marjeto oddal bogatemu mlinarju. Toda ona ljubi drugega. Ko se vračajo iz Ljubljane, kjer so delali ženitovanjsko pismo, se ustavijo v gostilni in tu se razkrije pravi fant. Delo je za uprizoritev zelo preprosto. Zahteva samo eno prizorišče in šest oseb. Ko pojdete ob različnih dneh na izlet ali ko boste pripravili piknik, bodo vaši prijatelji in znanci zelo veseli, če jim boste pokazali »Junteza«.

»Srečanje na planini«

Pot naših ljudi v tujini ni vedno lahka. Koliko napora je bilo treba, da ste si ustvarili svoj dom, svojo družino. Koliko hrepenenja po domu je treba preboleti! Usode naših ljudi v tujini so že večkrat zamikale našega pisatelja Antona Ingoliča. Nazadnje se je lotil radijske igre »Srečanje na planini«. Drama govori o slovenskem delavcu, ki si služi kruh v nekem kamnolomu v Franciji. Zgodi se, da se njegov tovariš pri delu smrtno ponesreči in on mora domačim sporočiti žalostno vest. Ponesrečenčeva žena ima majhno kmetijo. Tu Slovenec ostane. Vzljubi planine, delo na kmetiji in tudi mlado vdovo. Nekaj časa živita prav srečno. Njega mika v svet. Po radiu zve, da se pripravlja vojna. Njega dne izgine. Hoče k svojim rojakom, ki so raztepeni širom po Franciji. Več let ga ni nazaj. Na kmetiji se je v tem času rodil njegov sin. Ko se vrne, pride samo po slovo. Poročil se je z drugo in sedaj se z njo vrača v domovino. Drobna drama, ena mnogih dram, ki jih naši ljudje doživljajo v svetu.

Za zaključek bi povedal, da dela, o katerih sem govoril, lahko dobite v knjižni izdaji in pišete ponje ali na Izseljensko matico ali pa na naše založbe.

CIRIL BERGLÉS

naši mladi ljudje

SIN SLOVENSKEGA IZSELJENCA MED NAJBOLJŠIMI EVROPSKIMI POZAVNISTI

Vinko Globokar se je pred 28 leti rodil v Franciji, v rudarskih bazenih Lorene — v Tucquegnieuxu. Ko mu je bilo trinajst let, je prišel v rojstno deželo svojih staršev. To je bilo v letu 1947. Med številnimi slovenskimi izseljenci iz Francije, ki so se po osvoboditvi vrnili, so bili namreč tudi Globokarjevi, ki so se naselili v rodnem Žužemberku.

Vinko je študiral v Ljubljani. Ko je hodil v gimnazijo, ga je zamikala moderna glasba. Izbral si je glasbilo — pozavno in začel vaditi. Lepo je napredoval. Saj,

kjer se združijo talent, veselje in marljivost, drugače ne more biti. Ko je dovršil gimnazijo, je dobil štipendijo za glasbeni študij v Parizu. V umetnost komorne glasbe in igranja na pozavno sta ga uvedla profesorja-glasbenika Lafosse in Maasson. V treh letih je zaključil študij na pariškem konservatoriju in prejel — kot prvi študent tujec — nagrado za igranje na pozavno ter prvo nagrado za komorno glasbo.

Zdaj že tri leta igra v orkestru Michela le Granda, ki je eden najboljših evropskih orkestrrov, obenem pa študira kompozicijo pri Reneju Leibowitzu. Njegov delovni dan je strogo razdeljen — igra, vadi, študira, komponira in spet vadi. Kot gimnazijec je igral nogomet, zdaj se ne utegne več ukvarjati s športom. Zaveda se, da je umetniška rast le v nenehnem dopolnjevanju in izpopolnjevanju.

Z različnimi ansambli je že gostoval v Švici, Avstriji, Nemčiji, Italiji, Luksemburški in Afriki. Večkrat ga je medtem pot pripeljala spet na domača tla. Leta 1960 je nastopil kot solist z orkestrom Slovenske filharmonije. Igral je Tomasijev koncert za pozavno in orkester. Spomladi leta 1961 je gostoval z orkestrom Michela le Granda v Ljubljani in Zagrebu. Letos v februarju je nastopil na izrednem koncertu Slovenske filharmonije, ki mu je dirigiral njegov pariški učitelj Rene Leibowitz. Igral je Leibowitzov Concertino za pozavno in orkester, skladbo, ki jo je Leibowitz napisal nalašč zanj. V septembru bo nastopil v polurni televizijski oddaji Radiotelevizije Ljubljana, za katero je nedavno posnel v Slovenski filharmoniji Božičev koncert ter Händlov koncert s spremljavo radijskega simfoničnega orkestra z orkestracijo po lastni zamisli.

Letošnjo jesen mora k vojakom. Želi si, da bi ostal v Sloveniji. Ta njegova želja bo skoraj gotovo izpolnjena. Kaj pa njegova pozavna? Bo ta čas počivala in čakala, da Vinko spet sleče vojaško bluzo? Morda. Lahko pa tudi, da pojde z njim, saj si tudi v naši vojski žele vedre sodobne glasbe.

In potem?

Spet Pariz. Spet koncerti, potovanja po raznih deželah, saj je svet za umetnika zdaj tako majhen. In novi uspehi seveda. Kar dosti jih bo prav gotovo, ko je mladi umetnik komaj na začetku svoje uspešne umetniške poti. In še nekaj lahko prav za gotovo trdimo: domače dežele ne bo nikoli pozabil! V srcu jo bo nosil s seboj in še in še se bo rad vračal v njo. To nam zagotavlja njegov iskreni pogled in nasmeh, topel stisk roke in lepo govorjena domača beseda.

S.

LEPA KOTALKARSKA PRIREDITEV

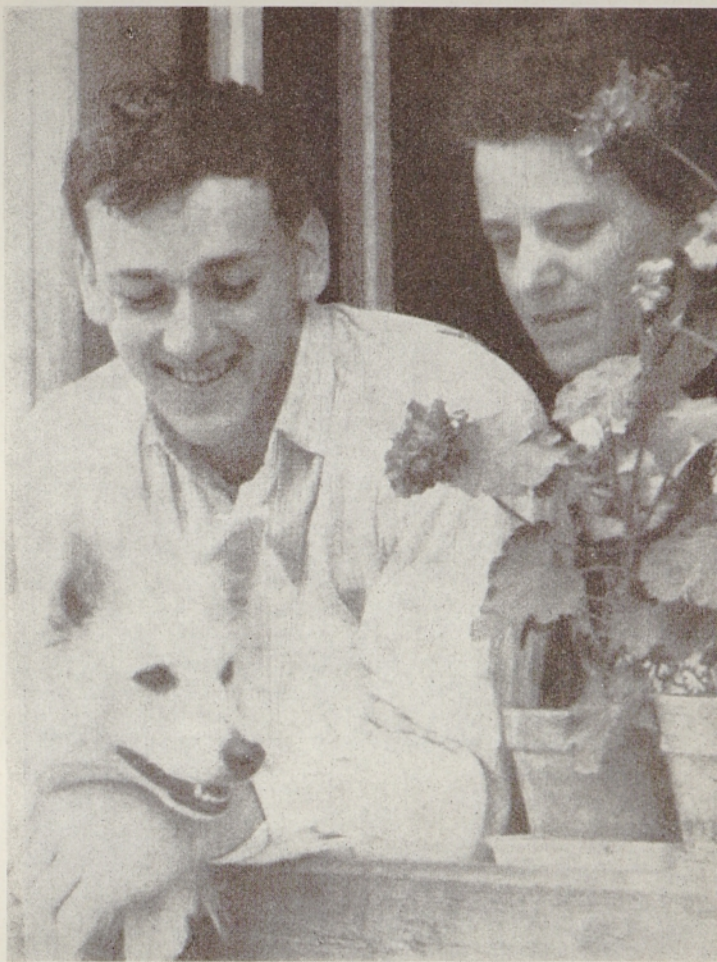
Na letnem drsališču v Ljubljani je bila velika kotalkarska revija. Nastopili so kotalkarji iz Zahodne Nemčije, Italije, Švice in Jugoslavije. Lepo in zanimivo prireditev si je ogledalo nad pet tisoč ljubiteljev tega športa. Tudi najbolj zahtevni gledalci so bili zadovoljni, saj je program obsegal kar 30 točk. Seveda je bilo največ zanimanja za nastop svetovnih prvakov Karlheinza Loscha ter Margot Ludolph in Wernerja Hofmanna.

Razveseljivo je, da naši kotalkarji niso zaostajali za gosti — razen seveda za najboljšimi. Prireditev so učinkovito dopolnjevali okusno izbrani kostimi nastopajočih.

MIRO CERAR — DVAKRATNI SVETOVNI PRVAK V TELOVADBI

Na letošnjem svetovnem prvenstvu v orodni telovadbi, ki je bilo prve dni julija v Pragi, je 23-letni študent prava iz Ljubljane Miroslav Cerar dosegel spet nekaj sijajnih uspehov. Cerar je sicer že nekaj let znano ime v svetovni telovadni areni, saj je pred štirimi leti (1958) na XIV. svetovnem telovadnem prvenstvu v Moskvi v skupni oceni dosegel 2. mesto, na konju z ročaji pa 3. mesto in bronasto kolajno. Lani je Cerar v Luksemburgu postal evropski prvak, ko je na evropskem prvenstvu porazil celotno elito evropskih orodnih telovadcev. Letos mu v Pragi sicer ni šlo vse tako gladko, kot smo si želeli, saj je v skupni oceni dosegel »samo« 5. mesto in če ne bi bilo nekaj malenkostnih spodrsiljev, bi bil Cerar prav lahko v skupnem plasmaju tretji ali celo drugi. Zato pa je tembolj zablistel, ko se je nad 100 telovadcev iz vseh krajev sveta spoprijelo za naslove svetovnih prvakov na posameznih orodjih. Mladi Ljubljčan je nepopisno navdušil nad 20.000 gledalcev in prepričljivo dosegel prvo mesto in dobil zlati kolajni na konju z ročaji in še na bradlji. Takšnega uspeha — dveh zlatih kolajn — ni dosegel v Pragi noben tekmovalec. Vrh tega je Cerar za svojo vajo na konju z ročaji dobil najvišjo oceno v Pragi sploh — 19.75 točk. S to vajo je Cerar pustil najnevarnejše nasprotnike za seboj skoraj za pol točke. Ves svetovni tisk je po prvenstvu priznal, da je bil Cerar v središču pozornosti na tem tekmovanju in da je s svojimi vajami pokazal skrajno mejo človeških zmogljivosti. Po mnenju večine kritikov je Cerar na konju z ročaji pokazal takšne telovadne prvine, kakršnih svet sploh še ni videl.

P.

*Proak Miro Cerar s svojim četveronogim prijateljem
Cučom. Zadaž Cerarjeva mama*

Skupina slovenskih kotalkaric na čelu s Tjašo Andree (prva levo). Kakor so lepe, tako so tudi spretne in njihovo igro je res užitek gledati

TRIJE

IZ STEN

Stal je pred menoj visok, vitek, plavolas. Po-vedali so mi, da mu je komaj 32 let. Toni Hie-beler! Alpinist, ki ga svetu ni treba predstavljati. Zmagovalec nevarne severne stene Eigerja — in to pozimi! Izkoristil sem priložnost in ga vprašal, kaj sodi o jugoslovanskih vrhunskih alpinistih. Ali so res za razred ali dva slabši od najboljših Italijanov, Avstrijcev, Francozov in Nemcev — ali pa so jim enakovredni.

Takoj je odgovoril. »Da so vaši alpinisti slabši? No, res ne poznam vseh vaših vrhunskih, toda tistih štirih ali petih najboljših, ki jih poznam, se ne bi nihče sramoval.«

Malo je še pomolčal in spet povzel. »Vaši alpinisti so povsem enakovredni najboljšim alpinistom sveta. Še več, lahko trdim, da morajo znati jugoslovanski alpinisti še malo več, ker nimajo tako popolne opreme, kot na primer Švicarji, Avstrijci, Italijani in drugi...«

*

Ante Mahkota je vsekakor eden tistih, ki ga lahko uvrstimo v jugoslovanski alpinistični vrh. Leta 1960 je skupaj z Alešem Kunaverjem v jugoslovanski himalajski ekspediciji prispel najvišje — na Trisul III do višine 6690 m.

Opazoval sem ga med pogovorom. Kdo bi si mislil, da v tem suhem, skoraj drobnem telesu tiči toliko energije in sposobnosti? Našteval mi je svoje večje uspehe v Alpah: Cima Su Alto, zahodna stena Druja, severna stena Ailefroide, severna stena Grand Charmosa, Innominata in druge, ki so jim kos le najboljši alpinisti sveta.

— Imaš kakšno burno doživetje s svojih tur?

— Tega je kar precej. Še lani je bilo prav presneto žaltavo v steni Grand Charmosa. Nenadoma se je vreme sprevrglo, kljub avgustu smo imeli v pičli uri sredi stene pravo pasjo zimo. Tri noči smo bivakirali. Imeli smo srečo, da je slednjič le posijalo sonce.

Seveda ima Ante tudi pri nas kopico najbolj napornih prvenstvenih vzponov. V severni triglavski steni je preplezal pozimi nemško smer s štirimi bivaki. Lani je premagal tudi proslulo sfingo v Triglavu, tisto sfingo, ki so jo tudi najboljši predvojni alpinisti spričo njene previsnosti samo od daleč spoštljivo ogledovali.

*

— Kako sem začela plezati? Hm, ugotovila sem, da mi alpinizem ugaja.

Ing. Nadja Fajdigova mi je pripovedovala, kako je kot šestnajst- ali osemnajstletno dekle prvič zlezla skozi Prisojnikovo okno. Bilo ji je všeč. Tako se je začelo. Sprva bolj skromno, potem vedno napornejše ture.

Naštevala je svoje uspehe iz najbolj strmih sten v Alpah. Skupaj z Mahkoto je preplezala Dru, Grand Charnos, Innominato, Cimu Su Alto.

Vse to so bili prvi vzponi ženske noge v teh strašnih stenah.

— Torej niste imeli v starših ali znancih nobenih vzornikov?

Zasmejala se je. — Kje neki! Moj oče in mati nista niti planinca, niti navadna hribolazca, tudi sestra me hodi v hribe.

— Kako pa spravljate v sklad vaš poklic inženirja elektrotehnike z alpinizmom?

— Zakaj pa ne? Saj pri nas plezamo razmerno malo, niti pol toliko ne kot kje drugje.

Znanec mi je že pred pogovorom omenil, da je ing. Nadja Fajdigova ena prvih alpinistk na svetu, zlasti še odkar se slavna Švicarka Lulu Bulaz spričo let vse bolj umika iz alpinistične arene.

*

Tako kot Ante Mahkota je tudi Aleš Kunaver eden izmed sedmih jugoslovanskih »himalajcev«. In kot Ante in Nadja je tudi Aleš Ljubljčan. Še nekaj ima skupnega z Antejem: oba sta študenta strojne fakultete. Za nekaj časa sta sicer študij postavila v »drugi plan« — Ante uspešno nastopa kot novinar-reporter v najbolj razširjenem slovenskem tedniku TT, Aleš pa se izpopolnjuje v konstrukcijskem biroju »Avtomontaže«.

Medtem ko je Ante skoraj droban, vendar žilav, Nadja pa na videz kar krhka, je Aleš nekoliko bolj zastaven; visok, plavolas, širokopleč.

— Moja pot v stene je bila že od mladih nog odločena, je pripovedoval. — Očka je znan planinec, že kot otrok sem v družbi staršev hodil v hribe. Kot 13-letni pobič sem prvič šel v pravo steno. V južni raz Skute v Kamniških planinah.

Za hip je pomolčal in spet povzel. — Šla sva skupaj s Tonetom Jegličem. Tudi njemu je bilo 13 let. Bila sva za silo opremljena, vendar oba prava smrkavca.

Zasmejal se je. — Najbrž sva bila videti otroka. Tone ima še tak obraz kakor punčka. Toda prvi uspeh je potegnil za sabo večje — doma in v Alpah. Zahodna stena Druja, Grand Capucin in še vrsta drugih doma in v tujini.

Letos pozimi je Aleš naskočil Grand Jorasses. Šel je skupaj z ameriškim alpinistoma Johnom Harbinom in Garryjem Hemmingom. Toda vreme se je sprevrglo in morali so se takoj na začetku vrniti.

— In načrti za prihodnost? sem ga vprašal.

— O, načrtov je dovolj. Rad bi posnel film o Šerpah, ker predlanskim v Himalaji za to ni bilo časa. Upam, da bom to zamisel uresničil. Nekaj se je govorilo tudi o ekspediciji na Kavkaz, o Andih in še marsikaj. Toda — od načrtov do uresničenja je včasih precej dolga pot...

IGOR PRESEREN

Alpinistka ing. Nadja Fajdigova (zgoraj) in naš Himalajec — kot mu radi pravimo — Aleš Kunaver (spodaj)

kulturni zapiski

OB DESETLETNICI SMRTI LOUISA ADAMIČA

Kdo izmed izseljencev se še ni vrnil, ali se vsaj ni želel vrniti v rodni kraj? In vsak, ki je prišel, je potem na dolgo in široko pripovedoval domačim in znancem v novi domovini o svojem dragem kraju tam v daljni Jugoslaviji. Kdor je znal, je tudi kaj napisal.

Med enega naših največjih ljudi — največjih po duhu —, ki so šli v svet, lahko štejemo Louisa Adamiča. Komaj štirinajstleten je odšel iz rojstne vasi Blato na Dolenjskem v veliki svet. Ni torej čudno, če mu je Amerika postala druga domovina in je pravzaprav vse njegovo življenje, kakor tudi delo, razpeto med stari in novi svet. Morda je prav v tem veličina njegovega javnega in pisateljskega delovanja — v tem pa je tudi njegova tragika, njegova prezgodnja smrt.

Louis Adamič, rojen 21. marca 1899 v Blatu pri Grosupljem, umrl 4. septembra 1951 v Milfordu (New Jersey). Dela: *Smeh v džungli*, *Dinamit*, *Vrnitev v rodni kraj*, *Vnuki*, *Zibelka življenja*, *Hiša v Antigui*, *Boj*, *Moja Amerika*, *Iz mnogih dežel*, *Moja rodna zemlja*, *Kako vam je ime?*, *Pot tja in nazaj*, *Narod narodov*, *Večerja v Beli hiši*, *Orel in korenine*.

v teh devetnajstih letih sem postal Američan; pravzaprav sem često mislil, da sem bolj ameriški kot večina mojih znancev, ki so bili rojeni kot ameriški državljani. Nenehoma, skoraj fanatič-

vrnitev the
v native's
rodni return
kraj

Vsi, ki so odšli od doma, vedo, kako se začne življenje v tuji deželi. Kot večina izseljencev, je tudi Louis Adamič dolga leta preživel na dnu, kot pravimo temu: opravljal je posle snažilca, raznašalca, delal v čevljarnah, tekstilnih tovarnah, v pristanišču, bil vojak, prepotoval svojo širno novo domovino, jo spoznal z dobre in slabe strani — ter začel o njej pisati.

Za knjigi *Dinamit* in *Smeh v džungli* je prejel Guggenheimovo štipendijo ter odpotoval z ženo za leto dni v Evropo. V domačem kraju se je mislil ustaviti le mimogrede, vendar pa so ga dežela in ljudje — njegova dežela in njegovi ljudje — tako prevzeli, da je ostal devet mesecev. O tem veselju, presenečenju, a tudi razočaranju nad režimom, je napisal knjigo *Vrnitev v rodni kraj*, ki mu je izmed vseh prinesla največ uspeha, saj so je že prvi mesec po izidu prodali nad 50 tisoč izvodov in jo nato dve leti šteli med najbolj priljubljene knjige. Knjiga je lirični prikaz eksotičnih krajev in ljudi, istočasno pa kritičen izraz miselnosti in občutij predvojnih let v našem delu Evrope.

Zdaj je bil Adamič že trdno zasidran v ameriški književnosti. Skoraj vsako leto je izšla kakšna nova njegova knjiga: *Vnuki*, *Zibelka življenja*, *Hiša v Antigui*, *Moja Amerika*, *Iz mnogih dežel*, *Moja rodna dežela*, *Kako vam je ime?*, *Pot tja in nazaj*, *Narod narodov*, *Večerja v Beli hiši*. Vse knjige — razen *Moja rodna dežela*, ki jo je posvetil svoji stari domovini, da bi jo podprl v njenem narodnoosvobodilnem boju, govorijo o Ameriki, ki je zanj domovina vseh tja priseljenih narodov. Vzgojitelj in glasnik izseljencev hoče postati, pomagati s svojimi knjigami tem tridesetim milijonom, zaradi katerih imajo Združene države možnost, da ustvarijo edinstveno kulturo.

Med drugo svetovno vojno je Adamič žrtvoval velika časa pa tudi sredstev za uspešnost narodnoosvobodilnega boja, poleg tega je prikazal Ameriki in svetu naše partizanstvo v pravi luči.

Po vojni je še enkrat obiskal domovino, in sicer leta 1948. Pisala mu je dvainšesetletna mati, da ga še želi videti pred smrtjo. V Jugoslaviji je ostal pol leta. Po vrnitvi v Ameriko je napisal knjigo o svojih vtisih — njenega izida pa ni dočakal. Leta 1951 so ga našli ustreljenega v njegovih hiši.

Čeprav je bil Louis Adamič ameriški pisatelj in po svojih nazorih pristen Američan — je vendar ostal do zadnjega diha Slovenec. Tako ga imamo tudi v stari domovini za svojega pisatelja in knjiga *Vrnitev v rodni kraj* je izšla v njegov spomin za desetletnico njegove smrti.

OSEMDESETLETNICA ALOJZA GRADNIKA

Pevce Gorjskih Brd, Alojz Gradnik, ki je nastopil kot pesnik že pred prvo svetovno vojno, praznuje osemdesetletnico. Rodil se je 3. avgusta 1882 v Medani, njegova prva pesniška zbirka »Padajoče zvezde« pa je izšla 1916. leta, potem ko je že več let sodeloval pri revijah in književnih almanahih. Znale so še zbirke »Pot bolesti«, »De profundis« in nato še enkrat »Svetle samote« pa »Večni studenci«, »Zlate lestve«, »Nova Golgota«. Iz druge svetovne vojne so »Pojoča kri«, »Pesmi o Maji«, na koncu pa še iz leta 1952 »Primorski soneti«. Nič manj plodovito pa ni Gradnikovo prevajalsko delo. Prevajal je iz številnih evropskih literatur, posegel pa je tudi na Orient in Kitajsko. Prevajalsko delo iz svetovne poezije pa tudi zdaj, kljub visoki starosti, še nadaljuje.

BERNIKOVA NAGRADA V BENETKAH

Priznani jugoslovanski slikar-grafik Janez Bernik iz Ljubljane je na bienalu likovnih umetnosti v Benetkah dobil nagrado v višini milijon lir iz ustanove newyorškega mecena Arthura Lejwa. Bernik sodeluje letos prvič na tej tradicionalni manifestaciji sodobne umetnosti, sicer pa že od 1955. leta razstavlja doma in v tujini. Sam ali v skupini je razstavljal že v Italiji, Japonski, Švedski, Nemčiji, Sovjetski zvezi, Angliji, ZDA, Franciji, Egiptu in Mehiki.

PODELJENE SO LEVSTIKOVE NAGRADE

Založba Mladinska knjiga podeli vsako leto nagrade za dosežke na področju mladinske književnosti. Tako so tudi letos ob koncu junija podelili v klubu nove knjižarne na Titovi cesti v Ljubljani štiri nagrade: prvo je dobil priznani slovenski pesnik Tone Pavček, ki se je v mladinskem pesništvu uveljavil zlasti z zbirko *Velesenzacija*, za katero je tudi dobil letošnje priznanje. Vid Pečjak je dobil nagrado za fantastično povest *Drejek in trije marsovciki*. Za najboljše izvirne ilustracije v preteklem letu je komisija izbrala Rože Piščančeve risbe v češkem delu Františka Hrubina *Medenjakova hišica*. Dr. Anton Ramovš pa je dobil priznanje za najboljše izvirno poljudno znanstveno delo, in sicer *Zemlja skozi milijone let in Geološki izleti po ljubljanski okolici*.

KAJUHOVE NAGRADE

Lani so prvič na predvečer dneva vstaje slovenskega naroda podelili Kajuhove nagrade zavoda Borec, in sicer na iniciativo glavnega odbora Zveze borcev. Letos je komisija dobila v pregled kar dvaindvajset del, podelila pa je šest nagrad. Prvo je dobil France Filipič za dokumentarno delo »Pohorski bata-

ljon«, drugo Gitica Jakopin za roman »Devet fantov in eno dekle« in Vladimir Lakovič za ciklus risb »Koncentracijsko taborišče«, tretjo pa so si razdelili: Anton Milič za »Spomine iz prve proletarske brigade«, Stanko Petelin za »Kroniko Vojkove brigade« in Blaž Arnič za skladbo »Kurirček

ŽE DRUGIČ CANKARJEVE NAGRADE

Prešernovim, Kidričevim, Levstikovim in Kajuhovim nagradam so se lani pridružile še Cankarjeve. Tudi letos ob koncu julija je Cankarjeva založba podelila iz II. natečaja Ivana Cankarja tri nagrade za poljudno-znanstvena ali publicistična dela s področja družbenih ved ali s posameznih področij marksistične teorije. V navzočnosti predsednika republiškega sveta za kulturo in prosveto Bena Župančiča so dobili nagrade: dr. Dušan Kermavner za delo »Začetki slovenske socialne demokracije«, Zvonimir Tanko za »Temeljne pojme o produkcijskih odnosih« ter Božidar Debenjak za delo »Pota razvoja«.

SEDEMDESETLETNICA SLOVENSKEGA PISATELJA

Dne 26. junija je praznoval svoj sedemdeseti jubilej Juš Kozak, slovenski pisatelj, esejist in mislec. Svojo pisateljsko pot je začel že pred prvo svetovno vojno, po njej pa je zlasti zaslovel s svojimi deli, v katerih je razkrival razkol med starim, patriarhalnim kmečkim in meščanskim življenjem. Najbolj znan njegov roman iz tega časa je *Šentpeter*. Tik pred drugo svetovno vojno so izšle njegove *Maske*, zbirka povesti, esejev, potopisov in reportaž. Iz doživetij med fašistično okupacijo je zasnoval svoje najobsežnejše delo v štirih knjigah *Lesena žlica*. Njegovo zadnje delo — doslej — pa *Balada o ulici*, ki ga je prav tako kot že prej *Šentpeter* in *Rodno mesto* posvetil — Ljubljani.

NOVI SLOVENSKI PRAVOPIS

Končno smo ga dočakali! Toliko so govorili, šušljali, se prerekali, češ »ta beseda bo po novem pravopisu prepovedana, tako po novem lahko deliš besedo, zdaj bomo pisali bravec in ne bralec itd.«, zdaj pa imamo črno na belem.

In kakšne so posebnosti novega pravopisa? Komisija pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, ki nam ga je obljubljala že dobro leto dni, je predvsem uvedla meke določene svoboščine pri pisanju in pravilnem govorjenju. Dovoljene so nekatere domače besede pa tudi tujke, ki jih prejšnji pravopis ni dopuščal, postavljena pravila za sklanjo in uporabo tujih imen, uvedene so nekatere spremembe za pisanje besed z veliko začetnico, besede se lahko zlogujejo, oziroma dele na več načinov, pravo revolucijo pa je povzročilo pravilo, da je treba pisati samostalnice, izpeljane iz glagolov, z -v- in ne -l- kot je bilo prej. Tako pišemo zdaj tekmovalavec, igravec, skakavec, gasivec — nekatere te besede se kar smešno slišijo. Vendar jih je tisk že sprejel, kljub temu, da se tu in tam še vedno oglašajo ugovori.

GOSTOVANJE BEOGRAJSKEGA DRAMSKEGA GLEDALIŠČA

Jugoslovansko dramsko gledališče iz Beograda se je na tridnevnem gostovanju v Ljubljani predstavilo letos z večno živim Shakespearovim »Hamletom«, s Čosićevim »Odkritjem« — ki je dramatisirano prvo poglavje romana »Deobe« in s »Talcem« sodobnega irskega dramatika Behana. Zahtevna in stroga ljubljanska publika je vse predstave toplo sprejela, zlasti pa globoko, izvirno in poetično Čosićevo delo. Med igralci pa je najbolj ugajal Branko Pleša — Hamlet,

eden najboljših jugoslovanskih gledaliških in filmskih igralcev mlajše generacije.

IX. FESTIVAL JUGOSLOVANSKEGA FILMA

V Pulju se je 2. avgusta končal IX. festival jugoslovanskega filma, ki je trajal od 27. julija in o katerem pravijo kritiki in obiskovalci, da je v primerjavi s prejšnjimi pokazal večjo stopnjo izenačenosti in dal več dobrih filmskih stvaritev. Izmed dvanajstih filmov, ki jih je izbrala selekcijska komisija za prikazovanje v veličastni areni, so najbolj ugajali »Kozara« in »Saša«, ki obravnavata teme iz naše revolucije, »Nadštevila« — o sodobni mladini in njenih mladinskih akcijah v Jugoslaviji ter amaterski film treh avtorjev s tremi zgodbami »Kaplje, vode, bojevniki«. In ti filmi so tudi dobili najvišja priznanja in nagrade.

Režiserju »Kozare« Veljku Bulajiću (ki je s tem filmom uspešno zaključil trilogijo o našem človeku: »Vlak brez voznega reda«, »Vzkipel mesto«) so podelili nagrado za režijo, prav tako pa Radenku Ostojiću za režijo filma »Saša«. Tudi nagrade za scenarije so si razdelili avtorji teh filmov. Najboljšo vlogo je po mnenju žirije odigrala Milena Dravić, moško pa priljubljeni jugoslovanski komik Mija Aleksić za sijajno vlogo v ekranizaciji Nušičevega »Dr«. Slovenci smo se to pot slabo izkazali. Lani smo pobrali vse najpomembnejše nagrade, letos pa naš edini predstavnik na festivalu »Družinski dnevnik« ni dobil drugega kot diplomu Marjanu Vodopivcu, ki je napisal glasbo za ta film. Spričo izredno slabih gmotnih razmer naših producentskih hiš filmov v preteklem letu tako rekoč ni bilo. Sicer so naši posamezni umetniki sodelovali po drugih republikah in dosegli tudi priznanja (Špela Rozin, Maks Furijan), večjega uspeha pa nismo imeli.

FILM »DEVETI KROG« NAGRAJEN

Na mednarodnem filmskem festivalu v Bostonu (ZDA) je slovenski film »Deveti krog« v režiji Franca Štiglica prejel nagrado za izreden dramski zaplet,

Priznanja smo veseli in upamo, da bo film ugajal tudi našim rojakom, kadar pride na spored v njihovi dvorani.

NOV SLOVENSKI FILM

V začetku julija so začeli snemati pri ljubljanskem VIBA-filmu nov slovenski celovečerni umetniški film. Spet je režiser France Štiglic in spet je scenarij napisan po zgodbi Cirila Kosmača iz njegove zbirke *Sreča in kruh*, film pa ima delovni naslov *Pesmi in pevci*. To je že tretji film, ki ga snemata ta umetnika skupaj (Na svoji zemlji, Balada o trobenti in oblaku). Film bo posnet povsebinsko na Primorskem, pripovedoval pa bo o življenju Slovencev v tem delu naše ožje domovine. V glavnih vlogah nastopajo priznani dramski in filmski igralci: Duša Počkaj, Lojze Rozman, Jože Zupan in drugi. Če bo vreme naklonjeno, bo film izdelan v dobrih dveh mesecih.

ORKESTER RTV LJUBLJANA NA GOSTOVANJU PO SZ

Sredi avgusta se je vrnil s 45-dnevnega gostovanja po Sovjetski zvezi veliki zabavni orkester RTV Ljubljana z dirigentom Bojanom Adamičem in pevkama Majdo Sepetovo in Marjano Deržajevo. Z njimi so odšli na pot tudi vokalni solisti Slovenskega okteta. Vse ocene o njihovih nastopih so bile zelo laskave. Glasbeni kritiki vodilnih sovjetskih časopisov so si edini v mnenju, da »gre za odličen orkester, ki razvija tradicije velikega jazz« ter »da so se srečali s prvovrstnimi mojstri, ki v smislu harmoničnosti ansambla ne zastajajo za priznanimi veličinami jazz«.

otroci berite

Neža Maurer

Zlata jesen

Grozdje nabiramo,
v košek ga spravljamo,
da si naprešamo
sladkega mošta.

Lešnike beremo,
v košek jih spravljamo,
da si napečemo
sladkih potic.

Zraven prepevamo
pesmi o soncu,
da bo še dolgo
zlata jesen...

Marija Vogelnik

Deževna

Pada, pada dež; deževni možički skačejo. Po širokem travniku; trava valovi. Po sivem pesku; pesek zablesti. Po beli cesti; cesta potemni. Po rdeči strehi; streha počrni.

Pada, pada dež; možički skačejo, tekajo, plešejo. Po cesti skozi mesto; ob pločniku, po pločniku, okrog voglov, okrog hiš, okrog pragov, okrog nog. Z vetrom v snopih mimo oken; z vetrom v sunkih mimo vrat. Pomivajo in pometajo ulice in pločnike in okna in dežnike in lase in klobuke in noge.

Zaplešejo okrog avtomobilov in trkajo na stekla in vabijo: »Plešite z nami!«

Avtomobilisti brišejo kaplje in godrnjajo: »Kako neprijetno! Vso cesto bo razmočil ta dež.«

»Plešite z nami! Plešite z nami!«

»Ne moremo,« se umikajo žene v lahkih čevljkah s tankimi petami: »Prehitro se nam pokvarijo čevlji.«

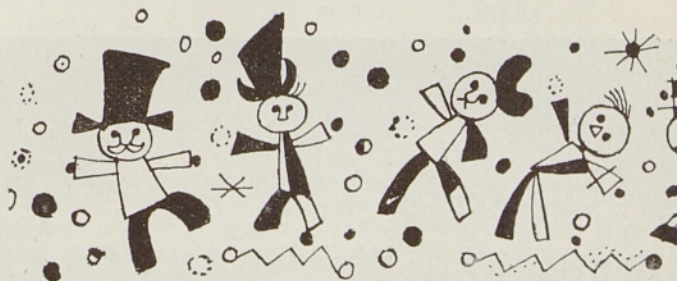
»Hlače si zmočimo,« se obračajo možje od vrat in prižigajo cigarete. Likanje hlač pa ni najbolj zabavna zadeva.

Zaplešejo mimo oken in vriskajo: »Plešite z mami! Prelepo je!«

Na šipe so pritisnjeni radovedni otroški noski.

Pa se odlepijo noski od stekel; in Janezek in Tomaž in Špela in Jerica in Polonca zbežijo po stopnicah in preko pragov na cesto in v luže in v mlake. Zaplešejo z deževnimi možički okrog pragov in mimo hiš in po pločnikih.

In prepevajo: »Kako lepo dežuje! Prelepo dežuje!«

Slovenci na Koroškem, v Trstu in Gorici

Pet let slovenske gimnazije v Celovcu

Slovenska gimnazija v Celovcu je ob letošnjem zaključku šolskega leta slavila petletnico. Lepemu jubileju je bila posvečena tudi zaključna akademija, na kateri se je zbralo nad tisoč ljudi, predvsem staršev dijakov. Navzoči so bili tudi številni častni gostje, med njimi koroški deželni glavar Wedenig in jugoslovanski generalni konzul Trampuž. Kulturni program, ki so ga izvedli dijaki, je obsegal nastope deškega, dekliskega, mladinskega in združenega pevskega zbora, v katerem je nastopil nad 160 mladih pevcev in pevk. Pod vodstvom prof. glasbe dr. Cigana so lepo zapeli vrsto slovenskih pesmi in z njimi navdušili poslušalce. Toplo sprejeti so bili tudi nastopi mladih recitatorjev, godbenikov in telovadcev. V recitaciji, plesu, telovadbi in pesmi je srednješolska mladina izpovedala svojo ljubezen do naroda in matere besede. V prvem šolskem letu pred petimi leti je slovensko gimnazijo obiskovalo 94 dijakov, nato pa se je število z vsakim letom večalo. Letos je gimnazijo obiskovalo 268 slovenskih fantov in deklet. Na zaključni prireditvi so dijaki počastili tudi 60-letnico ravnatelja slovenske gimnazije v Celovcu dr. Jožka Tischlerja.

Slovenska pesem na tekmovanju mladinskih pevskih zborov

V Celovcu je bilo deželno tekmovanje mladinskih pevskih zborov z namenom, da se izbere pet najboljših za nastop v Gradcu na državnem tekmovanju za najboljši mladinski pevski zbor. Nastopilo je 23 zborov z okoli 800 pevci, med temi tudi moški in mešani zbor celovške slovenske gimnazije. Mladi pevci so se zbrali iz vseh krajev Koroške. Slovenska pesem, ki so jo zapeli dijaki celovške slovenske gimnazije, je tudi tu posebno ugajala, kar so v svojih poročilih priznali tudi nemški koroški časopisi. Kljub temu pa mladi slovenski pevci niso prišli v ožji izbor za nastop na državnem tekmovanju mladinskih pevskih zborov v Gradcu.

P
O
S
E
B
E
N

S
T
A
T
U
T

Italijanska skupščina je s posebnim statutom po dvajsetdnevni razpravi sprejela s 340 proti 59 glasovom zakon o ustanovitvi avtonomne dežele s posebnim statutom Furlanije-Julijske krajine. Ustanovitev te avtonomne dežele je velikega pomena tudi za slovensko narodnostno manjšino v Italiji, saj bo zajela razen Beneške Slovenije celotno ozemlje, kjer živijo Slovenci, to je goriško in videmsko pokrajino ter občine Trst, Devin-Nabrežina, Repentabor, Zgonik, Dolino in Milje. Sedež deželne vlade bo v Trstu. Poseben statut ima 71 členov ter vsebuje tudi zagotovilo za enakopraven položaj slovenske narodnostne manjšine. Jeseni bo o statutu razpravljala še senat.

Slovenci v Italiji pričakujejo, da bo ta nova ureditev izboljšala njihov položaj ter da bodo končno dosegli svoje po ustavi in mednarodnih pogodbah zajamčene pravice in enakopravnost.

Občni zbor Slovenske kulturno-gospodarske zveze v Trstu

Glavni svet Slovenske kulturno-gospodarske zveze, ki je osrednja organizacija slovenske narodnostne manjšine v Italiji, je nedavno sklical v Trstu občni zbor. Poleg delegatov 24 včlanjenih organizacij so se ga udeležili tudi številni gostje. O delu in nalogah slovenskih organizacij v Italiji sta obširno poročala predsednik dr. Jože Dekleva in tajnik Miro Kosmina. O problemih šolstva je govoril Drago Pahor, o gospodarski dejavnosti pa dr. Stanko Oblak. Občni zbor je sprejel dve resoluciji. Ena se nanaša na zahteve Slovencev v Italiji po priznanju pravic, ki so jim zajamčene z zakoni in mednarodnimi pogodbami, druga pa poziva slovenske organizacije v Italiji, da se skupno bore za popolno enakopravnost slovenske manjšine.

Nastop združenega pevskega zbora
slovenske gimnazije v Celovcu

naši ljudje po svetu

LEPO USPELO SREČANJE
NASIH IZSELJENCEV

NA FARM

MAJORJA JONESA V KANADI

Ime majorja Williama Jonesa je bilo med zadnjo vojno pri nas splošno znano in priljubljeno. V letih 1943 in 1944 je bival pri nas v Sloveniji kot šef britanske vojaške misije pri vrhovnem štabu naše narodnoosvobodilne vojske. Ko je po vojni odložil vojaško suknjo, si je v Wellandportu ob reki Welland uredil obširno farmo, kjer zdaj kmetuje. Čas, ki ga je preživel pri nas v Jugoslaviji, pa je ostal tudi njemu nepozaben, kar dokazuje tudi to, da je svojo farmo imenoval po glavnem mestu naše dežele Belgrade farms.

Na tej farmi je bilo v dnevih od 30. junija do 2. julija več prireditvev v počastitev dneva kanadske neodvisnosti (Dominion day) in julijskih vstaj jugoslovanskih narodov. Prireditve je organiziralo kanadsko jugoslovansko kulturno združenje Bratstvo in enotnost. Osrednja med temi prireditvami je bil velik piknik 1. julija. Posebni prireditveni odbori združenja Bratstvo in enotnost so poskrbeli, da je bila farma lepo okrašena. Na novo je bilo zgrajenih sedem paviljonov. V nekaterih so bila gostom na razpolago jedila in brezalkoholne pijače, v drugih pa je bila lepo urejena razstava knjig, slik in publikacij pod naslovom: Napredek, turizem in šport v stari domovini. Povsod po farmi so viseli pestri transparenti z napisi: Živelo prijateljstvo kanadskih in jugoslovanskih narodov! Živela proslava izseljenskega tedna v Makedoniji! Živelo sodelovanje izseljenskih matic in izseljencev! Živel Dominion day — dan kanadske neodvisnosti! Živele ljudske vstaje jugoslovanskih narodov! Živel mir, bratstvo in enotnost! Itd. Z vile majorja Jonesa, ki stoji na najvišjem mestu farme, pa so goste ponosno pozdravljale vihrajoče zastave nove in stare domovine — Kanade in Jugoslavije.

Na tej proslavi, ki je bila v resnici ena najbolj uspešnih prireditvev naših izseljencev v Kanadi, se je zbralo nad 600 naših ljudi iz vseh krajev južnega Ontaria ter celo iz ZDA. Pa tudi domačinov je bilo precej. V Jonesovi vili so bili prostori preurejeni v okusno razstavo knjig, slik, raznih revij in drugih publikacij ter izdelkov naše domače obrti — številnih daril, ki jih je Jonesova družina dobila lani ob svojem obisku v Jugoslaviji. Mnogi

so bili še iz časov, ko je major Jones živel med našimi borci, med katerimi je bil zelo priljubljen.

Kakor obiskovalci, so bili zadovoljni tudi prireditelji. Pravijo, da je bila to doslej največja prireditve te vrste, ki je tudi društveni blagajni vrgla lepo vsoto čistega dobička.

I. S.

ZASADILI SO PRVO LOPATO ZA TEMELJE SLOVENSKEGA DOMA ZA OSTARELE

Dne 30. junija ob dveh popoldne so clevelandski Slovenci doživeli pomembno svečanost. Zasajena je bila prva lopata za temelje novega slovenskega doma za ostarele. Pobuda za ta prepotrebni dom, ki bo nudil streho in dobro oskrbo našim ostarelim in osamelim ljudem, je bila sprožena že pred petimi leti. Nekaj rojakov je takrat to zamisel sprožilo v javnosti in naletelo seveda na deljena mnenja. Večina je zamisel podprla, nekateri so pa menili, da je za zgraditev takšnega doma že prepozno. Zmagala je večina. Izvoljen je bil odbor, ki je začel zbirati denarne prispevke za graditev. Društva in posamezniki so se odzvali v kar zadovoljivem številu. Prejeli so tudi 15.000 dolarjev od SNPJ, vsoto, ki je bila že pred leti v ta namen zbrana.

Na lepem kraju novejši slovenske naselbine na 18621 Neff rd. so našli primerno posestvo, ki je bilo naprodaj. Hišo z 11 sobami in obsežnim zemljiščem so kupili za 29 tisoč dolarjev. Hiša je bila potrebna temeljitih popravil, za kar so porabili nadaljnjih pet tisoč dolarjev, poleg tega so pa številni naši rodoljubi delali brezplačno. S 1. majem lani je odbor za graditev tega doma začel obširno akcijo za zbiranje sredstev. Uspeh je bil kar lep. Razen posameznikov, trgovcev in obrtnikov so prispevala naša društva, narodni domovi itd. Najbolj prizadevne pa so se tudi to pot pokazale neumorne Progresivne Slovenke. Tako je bila zdaj konec junija zasajena prva lopata za temelje novega doma, ki bo zgrajen poleg prejšnjega. Graditev je prevzelo znano slovensko gradbeno podjetje Demshar Builders Co. Poleg drugih, bodo v tem poslopu udobni prostori za 24 stanovančev. Kakor so preračunali, bo zgraditev brez notranje opreme veljala 74.150 dolarjev.

Na »ground breaking« proslavi v soboto, 30. junija, ko je bila slovesno zasajena prva lopata za te-

melj novega doma, so se v velikem številu zbrali predstavniki naših podpornih, kulturnih in drugih društev ter organizacij.

V odboru Slovenskega doma za ostarele delujejo znani društveniki: častni predsednik Blaž Novak, predsednik Joseph Okorn, podpredsednik John Centa, finančni tajnik John Tavčar, tajnica za dopisovanje Alma Lazar, blagajničarka Agnes Stefančič in zapisničarica Marie Shaver. V nadzornem in gospodarskem odboru pa so: Mary Kobal, Ivanka Schiffrer, Josephine Gabrovšek, John Čeh, Carl Samanich, Joseph Gabrovšek, James Kožel ml.

Vsem našim Clevelandčanom, še posebej pa prizadevnemu odboru, čestitamo k temu pomembnemu dogodku z željo, da bi bilo njihovo človekoljubno prizadevanje tudi v bodoče tako uspešno ter da bi bil slovenski dom za ostarele čimprej dograjen in urejen za sprejem prvih stanovančev.

USTANOVA, KI ŠIRI PREVODE SLOVENSKEH LEPOSLOVNIH DEL

V Prosveti z dne 14. junija t. l. dr. E. Gobec obširno poroča o ustanovi EURAM (European-American) Books kot edini slovenski kulturni ustanovi na tujem, ki se ji je posrečilo razširiti prevode slovenskih leposlovnih del od Kanade do Etiopije ter od Nizozemske do Indije. Predsednik te ustanove je znani zelo plodoviti prevajalec slovenskih leposlovnih del misijonar dr. Nande Kolednik. Dr. Kolednik sam prevaja v francoščino, italijanščino, nemščino, latinščino, angleščino in srbohrvaščino. Da so njegovi prevodi res dobri in dognani, dokazuje tudi to, da sta dva prejela eno velikih priznanj — literarno nagrado Francoske akademije znanosti in umetnosti. Dr. Kolednik je v zadnjih mesecih prevedel več Finžgarjevih in Meškovičevih del. Njegovi prevodi leže na policah nekaterih najpomembnejših ameriških knjižnic.

ZLAT POROČNI JUBILEJ

V Clevelandu sta 1. julija slavila zlato poroko znana društvena delavca Anton Bokal in njegova soproga. Zlatoporočenec je že 28 let odbornik društva Mir št. 142 SNPJ, zadnjih 15 let pa njegov predsednik. Zakonca imata tri sinove, dve hčerki in 10 vnukov. V SNPJ je včlanjenih kar 16 članov Bokalove družine. Zlatoporočencema kličemo: Še na mnoga leta!

Patricia Hren iz Chisholma, mlada diplomirana učiteljica

Vincent Mathias, North Chicago

Daleč od doma

Ko od doma sem odhajal
in srce nemirno željam sem razdajal,
mati moja na pragu me ustavi:
»Kmalu se nam vrni!« mi otožno
pravi.

S tresočo roko po licih me pogladi,
očetu solze lile so po sivi bradi —
še en poljub na lice: »Zbogom, mati
moja,
po svetu spremljala me bo ljubezen
tvoja.«

Mnogo let je od tedaj minulo,
ko na ramo smo zadeli culo,
odšli v deželo daljno in bogato —
zdaj čakamo, da nas zagrebejo
z lopato.

Odšel še enkrat rad bi tja nazaj
pogledat hišico očetovo in rojstni
kraj,
potem že kar nakloni mi žioljenje —
doma, se zdi mi, lažje je trpljenje.

V domači zemlji truplo bi se
odpočilo,
rdeči nageljni bi lepšali gomilo,
domače breze šepetale bi z menoj...
Tisoči po svetu enako sanjajo nocoj.

PROSLAVA DNEVA SNPJ V ZAHODNI PENNSYLVANII

V nedeljo, 24. junija je bila v Bridgeville v zahodni Pennsylvaniji letna proslava dneva SNPJ, ki sta jo priredili slovensko in angleško poslujoči federaciji SNPJ. Ob tej priliki so proslavili 27-letnico obstoja društev SNPJ v tej okolici. Zabava je trajala od 11 dopoldne do 11 zvečer. Ena izmed najbolj zanimivih točk bogatega programa je bil nastop zbora »Bled« pod vodstvom Sama Ometza iz West Newtona.

PETINTRIDESETLETNICA CLEVELANDSKE FEDERACIJE DRUŠTEV SNPJ

Letos 1. julija je v svojem izletniškem parku v Chardonu slavila 35-letnico clevelandska federacija društev SNPJ. Ta lepa jubilejna proslava je bila ena najpomembnejših letošnjih prireditev v naši ameriški Sloveniji — Clevelandu. Odbornikom in članom clevelandske federacije društev SNPJ ob lepem društvenem jubileju naše iskrene čestitke!

ČITALNICO SO IMENOVALI PO IVU ANDRIČU

V Santiagu v Čilu je velika naselbina jugoslovanskih izseljencev, ki so s prisrčnimi vezmi povezani s svojo rojstno deželo. Nedavno so v eni izmed tamkajšnjih šol odprli novo čitalnico, ki so jo imenovali po našem Nobelovem nagrajencu — književniku Ivu Andriču.

NE ČAKAJ NA MAJ — nadaljevanje našega priljubljenega filma VESNA je končno prispelo tudi v Argentino. Naši rojaki so kar dvakrat poročali o tem v svojem listu LIPA in vabili ljudi na ogled. Veselje nad domačimi, že znanimi igralci, nad veselo zgodbo prvega dela jim je obljubljalo podobno doživetje ob drugem delu. Upamo, da so imeli veliko veselja ob filmu in spominov na lepote naše dežele ob pred filmu PO DOLINI SOČE!

USPEH JUGOSLOVANSKIH UMETNIKOV V BUENOS AIRESU

V glavnem mestu Argentine je gostoval komorni godalni orkester ZAGREBSKI SOLISTI, ki ga vodi znani čelist Antonio Janigro iz Zagreba. Vsi naši rojaki v Argentini se iskreno veselijo priznanj, ki so jih bili deležni naši umetniki in v pogovoru z domačini s ponosom poudarjajo raven jugoslovanske glasbe. Poseben nastop orkestra je namreč priredil tudi Mozarteum iz Buenos Airesa in ga je prenašala tamkajšnja televizija.

POMOČ JUGOSLAVIJI IN DRUGE NOVICE

Potres, ki je prizadel spomladi Dalmacijo in Hercegovino, je tudi v naši naselbini našel živ odmev. Jugoslovansko združenje Bratstvo v Montevideu je sklicalo izredno zborovanje, na katerem so navzoči sklenili, da bodo začeli akcijo za pomoč prizadetim. Že na zborovanju so zbrali 965 peзов. Dne 8. aprila je bila v ta namen s sodelovanjem jugoslovanskega diplomatskega predstavništva organizirana velika prireditev, ki so se je rojaki, ko so zvedeli za njen plemeniti namen, polnoštevilno udeležili. Zbrane prispevke so poslali v stari kraj v sedmih pošiljkah. Skupno so prispevali posamezni rojaki 11.613 dolarjev, rusko-ukrajinsko društvo Maksim Gorki 400 dolarjev ter Jugoslovansko združenje Bratstvo 1498 dolarjev. V dinarjih znesi ta prispevek 978.250 dinarjev.

O delu Jugoslovanskega združenja Bratstvo se vsak lahko prepriča, če pride v naš Slovenski dom. To je res v pravem pomenu besede naše domače kulturno ognjišče. V Slovenskem domu imamo zborovanja, seje in kulturne prireditve. Tu imajo svoj sedež razne sekcije, kakor na primer športna sekcija slovenske mladine, sekcija jugoslovanskih žena itd. Prirejamo tudi razne tečaje — za pouk jugoslovanskih narodnih plesov, za srbohrvatski jezik, glasbeni pouk itd. Bratstvo je imelo letos v Slovenskem domu že več večjih prireditev, ki so bile vse dobro obiskane. Prireditev 8. aprila, ki smo jo že omenili, je bila namenjena za pomoč Jugoslaviji. Dne 5. maja je bila velika zabava, s katero smo pozdravili novega jugoslovanskega veleposlanika Marka Milčiča, 26. maja pa je bil prirejen velik poslovilni banket ob odhodu jugoslovanskega poslanika Ristića.

Dramska sekcija Bratstva je uprizorila lani tri gledališke igre: Cehova Snubitev, Nušičevo Oblast in Filipovićevo Vzkripelo kri. Letos v prvih šestih mesecih smo imeli dve predstavi. Do konca leta pa imamo še eno na programu. Priprava vsake takšne igre v srbohrvatskem jeziku zahteva precej dela in truda. Predvsem je potrebna skupina ljudi, ki so pripravljeni žrtvovati svoj prosti čas, da se nauče posameznih vlog. Tudi gledalce je precej težko zbrati, saj so naši ljudje naseljeni daleč izven mesta na raznih straneh. Naša naselbina tukaj je stara že 34 let — dolga doba je to — toda kljub vsem tem objektivnim težavam — naše združenje Bratstvo dosega kakor pri drugem društvenem delu tudi v vsako novo gledališko igro nov uspeh. Pri vsaki naši prireditvi je dvorana Slovenskega doma polna. To je skupni uspeh vseh nas.

Na Fenn Collegeu je bil diplomiran za inženirja mehanotehnike Joseph F. Ogrinc, sin Joa in Antonije Ogrinc. Vsi so člani društva V boj št. 53 SNPJ. Naše čestitke!

JUGOSLOVANSKI MORNARJI NA PIKNIKU NA FARMU SNPJ

Mornarji jugoslovanske ladje »Lu-ka Botič« so doživeli ob svojem prihodu v clevelandsko luko prijetno presenečenje. Tam so jih namreč pričakali slovenski rojaki ter jih povabili na piknik na farmu SNPJ. Rojaki so z avtomobili celotno posadko odpeljali na farmo SNPJ, kjer so naši mornarji preživeli nekaj prijetnih uric. Tega srečanja prav gotovo dolgo ne bodo pozabili.

SLOVENKA ZOBNA ZDRAVNICA

Dr. Sonja K. Toplak, roj. Glavina, je prva slovenska zobna zdravnica, diplomirana na School of Dentistry, Western Reserve Univerze. Nova zobna zdravnica je po rodu Mariborčanka. Nekaj časa je študirala tudi v Ljubljani in nato na Dunaju, od koder sta z možem odpotovala v Ameriko. Tako je zdaj naša ameriška Ljubljana — Cleveland dobila še svojo zobno zdravnico, kar prav gotovo veseli vse naše rojake. Tudi mi ji čestitamo!

LETOŠNJE PROSLAVE DNEVA SNPJ

Poleg številnih piknikov, ki so zelo priljubljene poletne društvene prireditve ameriških Slovencev, bodo imela društva SNPJ tudi številne proslave dneva SNPJ. Prva letošnja krajevna proslava dneva SNPJ je bila v nedeljo, 24. junija v South Parku blizu Pittsburga. Priredili sta jo angleško in slovensko poslujoča federacija društev SNPJ v zahodni Pennsylvaniji. Druga letošnja krajevna proslava dneva SNPJ pa je bila 8. julija v Girardu, Ohio v prostranem Strossmayerjevem parku. 15. julija je bila tretja krajevna proslava dneva SNPJ v okraju Westmoreland v Pennsylvaniji. Na proslavi so nastopili pevski zbori in mladinski krožki. V času praznovanja delavskega praznika (Labor day) dne 1. in 2. septembra je bila pod pokroviteljstvom kalifornijske federacije društev SNPJ krajevna proslava dneva SNPJ v San Franciscu. Istočasno pa bo tudi letošnja glavna proslava dneva SNPJ v Chicagu. Ta proslava je trajala štiri dni — od 31. avgusta do 3. septembra. V petek so bile seje in konferenca, v soboto športne prireditve in slavnostni banket, v nedeljo velik piknik, v ponedeljek pa splošna konferenca Jednotinega članstva.

KAJ IN KAKO LETOS DELAMO PRI »SLAVČKU« V MERLEBACHU

Kakor vsako leto so imeli tudi letos pevci našega društva svoj družinski večer. Dne 22. aprila popoldne so se zbrali naši pevci in tamburaši v društvenem lokalu pri Bachu. Bilo je prijetno in veselo kot le kaj.

V soboto, 28. aprila so se pevci in tamburaši »Slavčka« udeležili festiva- la v Merlebachu. V nedeljo, 3. junija zjutraj pa sta dva avtobusa odpeljala naše izletnike na Mittersheim. Ker je bila voda premrzla za kopanje, smo že ob štirih popoldne odrinili proti domu. Med potjo smo se pa ustavili v Holvinger Tal, kjer smo se prav prijetno po domače razveselili. Naj omenim, da so naši tamburaši in otroci do 14. leta imeli brezplačno vožnjo.

Dne 10. junija je šla manjša skupina članov na izlet na Belle Roche, kjer so se prav dobro imeli. Dne 24. junija smo se pa zbrali na vrtni veselici pri šoli na Remaux. Bil je krasen dan in udeležba na veselici prav lepa. Od treh popoldne do treh zjutraj smo se prav prijetno zabavali. Poleg drugih pijač so gostje izpraznili kar 99 zabojev piva, pojedli 44 kg hrenovk poleg prašička, lepo spečenega na ražnju, za katerega so se gostje skoraj stegli. Ga. Skrubova je imela zvečer dosti opravka s kuhanjem kave in prodajanjem okusne domače potice. Dela in veselja pa je bilo dovolj za vse. Orkester je pridno igral in vabil mladino na ples. (Prav gotovo so se tudi starejši kar pridno zasukali? Op. ur.) Vsem, ki so pri prireditvi pomagali in s tem koristili tudi društveni blagajni, se odbor lepo zahvaljuje!

Na francoski narodni praznik 14. julija se je društvo »Slavček« z društveno zastavo udeležilo sprevo- da v Freymingu. Dne 15. julija smo organizirali gozdno veselico pri Cafe Belle Roche. Kljub nestanovitnemu vremenu se je zbralo dosti ljudi. Tudi ob tej priliki nam je Franc Cindrič, ki je najboljši specialist za to, izvrstno spekel na ražnju tolstega prašička. Čeprav je bil kar lep in rejen, je imel prašiček, ko ga je naš France strokovnjaško spremenil v pečenko, to veliko napako, da ga je prehitro zmanjkalo. Vsaj še enega bi morali speči. No, pa saj časa za razburjanje ni bilo preveč, ker je goste pregnala ne- vihta; saj za vse ni bilo mesta v tesnih gostilniških prostorih.

Poleg veselih ur je tudi letos naše društvo doživelo tudi žalostne. Dne 14. junija je umrl član Franc Umek, rojen leta 1892 v Osredku pri Brežicah. Pred osemindesetimi leti je prišel k nam v Merlebach, kjer je pridno delal in skrbel za družino. Ko mu je bilo 60 let, je bil upo-

kojen. Tri hčerke ima že poročene. Zadnji čas je morala tudi žena v bolnišnico in žalostno naključje je naneslo, da je umrl sam. Zadelja ga je srčna kap.

Franc Umek je bil naš dolgoletni član in zastavonoša. Pokopali smo ga dne 16. junija v Merlebachu. Tri dni pozneje mu je sledila žena Julijana. Pred smrtjo si je zelo želela snidenja z dobrim možem, a ni sluti- la, da že počiva v grobu.

V torek, 17. julija je umrl naj- starejši član našega društva »Slav- ček« Anton Biderman, rojen 1. 1881 v Loki pri Zidanem mostu. Že leta 1906 je odšel za kruhom v Nemčijo, po dobrih petih letih pa se je pre- selil v Merlebach. Leta 1921 je or- ganiziral prvo slovensko kulturno društvo Edinost v Franciji in je bil njegov dolgoletni predsednik. Po drugi svetovni vojni pa je bil od- bornik društva »Slavček«. Mož je bil povsod zelo priljubljen — še po- sebej seveda v svoji številni družini, kjer je bilo kar trinajst otrok, od katerih jih še 11 živi.

Vseh pogrebov so se člani društva »Slavček« v velikem številu udele- žili z društveno zastavo. V slovo so jim zapeli in položili vence na gro- bove. Naj bo dragim mrtvim prija- teljem lahka tuja gruda — vsem njihovim sorodnikom pa naše iskren- o sožalje!

Jože Knavs,
tajnik društva »Slavček«
Merlebach

Dimitrij Craugneau, vnuk našega ro- jaka Martinčiča iz Francije. Mali Di- mitrij je rad dobre volje, smeje se in poje — tudi nekaj besed že zna. Le najlepše besede ne pozna: mame ne zna klicati, ker je nima. Njegova mamica Štefanija Martinčičeva je umrla, ko je sinku podarila življenje.

pišejo nam

Pišejo nam več ko iz tridesetih držav sveta. Nevarno je držati prispelo pošto na mizi, če je v bližini filatelista. Kar z očmi bi odlepil znamke, če bi mogel.

No, na Matici ne gledamo na pošto s filatelističnimi očmi; gledamo jo kot iskren pozdrav našega človeka, ki se je nekje daleč v tujini spomnil na rodno zemljo. Med vrsticami prebiramo usode naših izseljencev, prebiramo želje naših rojakov, sporočila in naročila in ne malokdaj izlive domotožja. Opazili ste že, da skušamo na največ pisem tudi odgovoriti. Razumljivo pa je, da vedno ne utegnemo vsega. Če komu ne odgovorimo, njegovo pismo prav tako zabeležimo in shranimo, saj so to dragocene drobtinice zgodovine naših izseljencev.

Z našimi naročniki bomo v bodoče skušali pokramljati tudi takole v naši reviji. Vseh pisem v rubriki »PIŠEJO NAM« nikakor ne moremo objaviti spričo pomanjkanja prostora, ker bi sicer bile prikrajšane druge rubrike. Zato brez zamere, če kdo ne pride na vrsto; prej ali slej bo prejel odgovor v pismu ali v eni naslednjih številčk RODNE GRUDE. Morda ste naročniki v prekomorskih državah kdaj neučakani. Razumljivo, pišemo z navadno pošto, ker je letalska precej dražja. Denar, ki bi ga zanj potrošili, raje porabimo za naš tisk, da bi bil čimlepši.

Ob tej priliki bi vam radi povedali še našo dolgoletno željo, da bi vsak naročnik naših publikacij našel vsaj enega novega naročnika. Koliko več slovenskih hiš v tujini bi prebiral tisk iz domovine! Koliko več ljudi bi vedelo, kaj in kako je v stari domovini in kako živijo naši izseljenci v drugih deželah. Ohranil bi se materin jezik — lepa zvoneča slovenska beseda, ohranila bi se topla vez z rojstnim krajem. Našim ljudem po svetu bi bila prihranjena marsikatera ura domotožja in žalosti.

Ko smo z letošnjo februarso številko RODNE GRUDE začeli izda-

jati prilogo UČBENIK SLOVENSKEGA JEZIKA iz angleščine, francoščine in nemščine, smo dvignili naklado revije. Novi naročniki lahko prejmejo vse letošnje številke od februarja dalje, seveda s priloženim UČBENIKOM, ki izide v celoti do vključno decembrske številke. Posebno priporočamo UČBENIK izseljskim družinam, ki imajo otroke.

SLOVENSKI IZSELJENSKI KOLEDAR 1963 bo že deseti. Spričo tega jubileja bo izredno bogat tako z lepimi slikami, kot z zanimivimi članki. Da bi ga mogli pravočasno razposlati naročnikom, mora čimprej iziti. Da pa bi mogli določiti naklado, moramo vedeti število naročnikov. Zato vas prosimo, sporočite nam čimprej, da naročate naš koledar za leto 1963!

Današnje kramljanje je ubralo bolj našo pot. To bodo bolj redke izjeme, po potrebi. Zdaj pa le preberimo nekaj pisem, da še naročniki spregovorijo.

*

Anton Mejavšek iz Francije piše: Spet sem vam našel novega naročnika za RODNO GRUDO. Prosim, začnite jo takoj pošiljati. Zelo vam bom hvaležen jaz in novi naročnik, moj brat Albin. Naročnino za priljubljeni list poravnam, ko pridem na obisk.

*

Iz Švedske piše Albin Zuppin: Prejel sem poslano izpode RODNE GRUDE z UČBENIKOM in KOLENDAR. Zelo sem vam hvaležen. Izredno mi je všeč KOLENDAR. Obe publikaciji mi živo obujata spomine na mojo edino domovino, ki mi je iz dneva v dan dražja. Pošiljam naročnino za oboje in prosim, da mi pošljete tudi koledar za leto 1963. Potrudil se bom, da najdem še kakšnega novega naročnika. Ko pa prispem na obisk v srce Slovenije — v Ljubljano, se oglašim tudi pri vas.

*

Neštetokrat mislimo na pokojnega Etbina Kristana, enega najuglednejših rojakov, dolgoletnega, zvestega in neomajnega borca za narodnostno življenje ameriških Slovencev in za pravice delovnih ljudi vsega sveta. Njegova dobra, ljubezniva soproga Frances pa se nas večkrat spomni. Prav te dni nam je pisala: Tople pozdrave vsem pri Slovenski izseljski matici. Lepo se zahvaljujem za RODNO GRUDO in vaš KOLENDAR. Oboje rada prebiram in bilo bi mi zelo dolga brez vaših publikacij. Srce in misli so še vedno tam pri vas v lepi Jugoslaviji.

*

Alois Beck iz Höfingena v Nemčiji se priporoča za Koledar 1963 in zahvaljuje za redno pošiljanje RODNE GRUDE. Oprošča se, ker ni takoj poravnal naročnine in pravi: Zelo sem vesel, ker imate tolikšno zaupanje do nas v tujini. Za nas pa sta vaši publikaciji vse; to je edino, kar prejemamo in edino, kar krepki naš materin jezik.

*

— Kako so tista mlada leta bila neumna, piše Franc Budja iz Lyrupa v Avstraliji. Zdaj razmišljam, kako lepo je bilo hoditi po domači zemlji in se slovenski pogovarjati. Nikdar ne bom pozabil materinega jezika, kamorkoli pojdem, ostanem Slovenec. Zdaj sem med samimi tujimi ljudmi, ne slišim drugega, kot angleški jezik. Nobenega prijatelja nimam, ne Slovenca ne Avstralca. Sem čisto sam in zapuščen.

Saj ni res, Budja, da ste sami. RODNA GRUDA bo prihajala k vam vsak mesec in z njo bodo prišle naše misli, naši pozdravi in dobre želje, ki jih gojimo za vse ljudi naše krvi po vsem svetu.

Vera Valenci

Tako pusto in samotno je tržaško pristanišče brez zaledja

vprašanja in odgovori

KONVENCIJA O SOCIALNEM ZAVAROVANJU Z BELGIJO

Konvencija o socialnem zavarovanju med Belgijo in Jugoslavijo je zelo podobna konvenciji, ki jo je Jugoslavija sklenila s Francijo. Precej določb je, ki se prav nič ne razlikujejo med seboj, kar je vsekakor v prid našim izseljencem, ki se pogosto selijo iz Belgije v Francijo in obratno. Seveda je spet pogoj, da je delavec delal tudi v Jugoslaviji, če naj mu odmerijo pokojnino po določbah te konvencije. Delavci in uslužbenci, ki so delali v obeh pogodbenih državah, t. j. v Belgiji in Jugoslaviji, imajo možnost, da jim po dopolnjeni delovni dobi določijo pokojnino za vso dobo, ali pa ločeno po letih, ki so jih preživeli v posamezni državi. Po vsem tem, kar smo že napisali, najbrž ni treba posebej poudariti, da morajo biti delavci in uslužbenci socialno zavarovani. Je namreč precej primerov, ko nas delavci sprašujejo za nasvet, kaj naj storijo, da bi dosegli svoje pravice, ker niso bili socialno zavarovani. Enako kot smo napisali za konvencijo s Francijo, velja tudi v Belgiji in Jugoslaviji način seštevanja delovne dobe, ali pa določanje dveh popolnoma ločenih pokojnin. Delavec, ki je delal v obeh pogodbenih državah, tudi po tej konvenciji sam odloča o tem, ali naj mu delovno dobo seštejejo, ali pa mu določijo pokojnino v posamezni državi le za tista leta, ko je tam delal. V nekaterih državah spadajo rudarji v posebno kategorijo tudi pri določanju pokojnin zaradi invalidnosti ali bolezni. (Med boleznimi v tem primeru ne štejemo poklicnih bolezni.) Če je bil rudar zaposlen vsaj eno leto v Belgiji in eno leto v Jugoslaviji kot rudar in je postal pri delu invalid, ali je tako močno zbolel, da se je moral upokojiti, lahko dobi pokojnino s seštevanjem delovne dobe, ali pa dve ločeni pokojnini, kot smo že opisali, seveda tudi sam izbere način, ki je zanj ugodnejši. Predpisi o pokojninskem zavarovanju se seveda včasih spremenijo, kot se spremenijo tudi drugi predpisi. Mnogokrat se tudi zgodi, da se delavec potem, ko je dobil pokojnino, preseli iz ene v kako drugo državo. V obeh primerih lahko vnovič zahteva, da mu določijo pokojnino po novih predpisih, t. j. pri spremembi predpisov in pri preselitvi zopet lahko izbere določitev pokojnine s seštevanjem ali pa ločeni pokojnini za posamezni delovni dobi. Po domače bi se to reklo: Če je imel do sedaj pokojnino za šesteta leta, lahko zahteva, da mu jo določijo posamezno za leta, ko je delal v posameznih državah. V tem

primeru bo seveda dobival dve ločeni pokojnini. Isto velja za tistega, ki je dobival do preselitve dve ločeni pokojnini. Če je zanj ugodnejše, da mu jo določijo s seštevanjem, bo zahteval namesto dveh ločenih eno samo pokojnino za vso delovno dobo.

Invalidske pokojnine zaradi bolezni določijo s seštevanjem obojne delovne dobe, vendar so nekatere posebnosti. Organ socialnega zavarovanja države, v kateri so invalidnost zaradi bolezni ugotovili, plačuje invalidnino za obojni zaposlitvi sam (torej ne po sorazmernem delu), vendar le v primeru, če je bil delavec zavarovan v tej državi eno leto. Če še ni bil zaposlen leto dni, mora plačevati invalidsko pokojnino država, v kateri je delal, preden je prišel v to državo.

Včasih se zgodi, da komu pokojnino ali invalidnino iz različnih razlogov ustavijo. Če pokojnino ali invalidnino čez nekaj časa obnovijo, plačuje dajatve tista država, ki jo je plačevala pred ustavitvijo, seveda če je vzrok ista bolezen ali nesreča, zaradi katere je dobival pokojnino ali invalidnino.

Kako je s poklicnimi boleznimi po tej konvenciji? Zahtevek za dajatve zaradi poklicnih bolezni uveljavlja delavec po navadi v državi, kjer je zbolel. Če je delavec poklicno zbolel v Belgiji in tam ni zahteval teh dajatev, lahko vložil zahtevek tudi tam, kjer prebiva (na primer v Jugoslaviji), vendar mora to storiti v roku, ki ga določa Belgija oziroma njena zakonodaja. Rokov po belgijski zakonodaji se mora držati zato, ker bo plačevala dajatve za njegovo bolezen Belgija, kjer je zbolel.

Nekateri povratniki se v Jugoslaviji ponovno zaposlijo, čeprav dobivajo od belgijskega socialnega zavarovanja invalidsko pokojnino. Seveda so v tem primeru pri nas zavarovani kot vsi drugi delavci. Okrajni zavodi za socialno zavarovanje morajo v tem primeru obvestiti Zvezni zavod za socialno zavarovanje, kakšno delo delavec opravlja, koliko zasluži in koliko je zaslužil takrat, ko je bil še zdrav.

Belgijski zavarovanci, ki so na obisku v Jugoslaviji, prav tako pa tudi njihovi svojci (družinski člani), imajo pravico do zdravstvenega varstva po jugoslovanskih predpisih. Stroške povrne Jugoslaviji belgijsko socialno zavarovanje. Opozoriti pa moram na to, da velja to le za tiste belgijske zavarovance, ki so na obisku do enega meseca. Če se mude v naši državi dalj časa, našega zdravstvenega varstva nimajo. Ta določba konvencije velja seveda tudi za belgijske upokojence.

Belgijski upokoјenci in rentniki, ki so se pri nas v Jugoslaviji za stalno naselili, imajo pravico do brezplačnega zdravljenja, če imajo te pravice tudi po belgijskih predpisih. K njim prištevamo tudi njihove družinske člane. Kadar so potrebni zdravljenja, morajo pokazati potrdilo, da so v Belgiji socialno zavarovani. Isto velja tudi za jugoslovanske upokoјence in njihove

družinske člane, ki stalno prebivajo v Belgiji. Brezposelni, ki pridejo iz Belgije v Jugoslavijo ali obratno, imajo pravico do podpore za brezposelne, če so bili v prejšnji državi zaposleni in če imajo pravico do podpore v državi, v katero so se preselili. Pri ugotavljanju višine podpore vštejejo zaposlitve v tisti državi, iz katere so prišli.

TUDI FRANCETA SUŠNIKA NI VEČ

Po večletnem hudem trpljenju je 2. julija letos podlegel silikozi naš tovariš in naročnik Rodne grude France Sušnik iz Fose de Lens v Pas de Calaisu. Leta 1901 se je rodil v Trbovljah in kakor večina naših ljudi tukaj je do zadnjega diha ostal zvest dragi rojstni domovini. Svobodno Jugoslavijo je obiskal trikrat: leta 1949 kot član izseljenske delegacije iz Francije, nato pa leta 1955 in 1959.

Tako se je spet odkrnil košček od plaza iz zasavskih revirjev, ki se je po sili takratnih razmer moral odtrgati od rojstne dežele v letih 1923 do 1930. S pokojnim Francetom sva se istega dne poslavljala od domačih, od prijateljev in znancev.

Dragi France, mirno počivaj v tuji zemlji, ki si jo dolgo vrsto let s svojim znojem pojil. Iskreno sočustvujemo s tvojo ženo in sinom ter vsemi, ki so te radi imeli

Jurij Artič, Lievin, P. d. C.

POIZVEDBA

Jovanka Ratković iz Ljubljane, Poljanska c. 8 išče svojega moža Andrija Ratkovića.

Poslednjič ga je videl njegov prijatelj Mihajlo Kovačević po koncu prve svetovne vojne v Vest Water Strit No 688, Sent Paul — Minn.

Če kdo kaj ve o njem, naj sporoči na naslov:

Jovanka Ratković,
Poljanska c. 8
Ljubljana

ZAHVALA

Ob smrti mojega dragega moža, našega dragega očeta in starega očeta Valentina Grandovca iz Pas de Calaisa v Franciji, se iskreno zahvaljujemo vsem, ki so darovali cvetje in ga spremili na zadnji poti, predvsem pa predsedniku posmrtninskega sklada Francu Burniku za prisrčne besede ob odprtem grobu.

Žena Marija Grandovec,
sinova z ženama
in ostalo sorodstvo

Pokojni Valentin Grandovec
iz Pas de Calaisa

ZA TISKOVNI SKLAD MATICE SO DAROVALI

Vida Kumše 2 dol., Mary Stanovnik 1 dol., Ana Kosich 1 dol., Babnik 1 dol., neimenovana 5 dol., Jože Jerkič 1 dol., Frank Cerar 5 dol., Tončka Simčič 10 dol., Frances Stavanja 2 dol., Anton Garden 1 dol., John Stermolle 50 dol., Andrej Martinčič 1 dol., Rudi Kuret 1 dol. can., Ana Gerden 1 dol. can., Jože Martinčič 10 NF, Šega Minka 1000 din, Herman Brane 1000 din.

Na pikniku 4. julija so z licitacijo velikega testenega srca zbrali izseljenci 8100 din.

Vsem najlepša hvala!

IZGUBILI SMO NAJSTAREJŠEGA IN NAJMMLAJŠEGA ČLANA

Dne 23. maja smo pokopali našega najstarejšega člana Janeza Ureka. Doživel je 82 let. V Francijo je prišel l. 1925. Dolgo vrsto let je delal v rudniku, zdaj pa je živel kot upokoјenec. Za njim žalujejo trije sinovi in hčerka z družinami in številni prijatelji.

Dne 3. junija pa smo spremili na zadnji poti najmlajšega člana našega društva, komaj 15-letnega Jeana Vrankarja, ki je umrl za vnetjem slepiča.

V imenu našega društva družinam pokojnih naše sožalje.

Za društvo Pogrebni sklad
Franc Burnik
Marais de Sallaumines,
P. de C.

ZAHVALA

Vsem, ki ste na zadnji poti spremili našega ljubega očeta

Janeza Ureka

naša topla zahvala. Posebej se zahvaljujemo društvu Pogrebni sklad za izplačano pogrebno. Urekovi

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujeva lovski družini Prestranek za povabilo na razvitje lovske zastave, za vso prijaznost in lepe čase, ki sva jih imela z ženo med tamkajšnjimi lovci.

Najlepša hvala tudi pevskemu zboru iz Slavine in Koc. Trideset sem jih posnel na trak in sedaj nama tukaj krajšajo čas.

Tisočkrat hvala za vse in na veselo svidenje!

Anton in Mary Fatur
iz Detroita

Nove olajšave jugoslovanske carine

Uradni list FLRJ z dne 14. julija 1962 je objavil navodilo o poenostavljenem carinskem postopku za tuje potnike, ki obiščejo Jugoslavijo. Tako bodo odslej tuji potniki, ki pridejo začasno v Jugoslavijo ali potujejo skozi njo, smeli imeti s seboj osebno prtljago in živila za pot. Poleg živil spadajo v osebno prtljago kot doslej obleka in obutev ter predmeti za osebno nego. **Odslej pa bodo med potnikovo osebno prtljago spadali tudi predmeti, ki jih namerava potnik uporabljati med svojim bivanjem pri nas. To so: po en fotoaparat, gramofon s primernim številom plošč, tranzistor, magnetofon, ročni radijski sprejemnik, daljnogled in po en športni rekvizit raznih vrst.** Teh predmetov potnikom odslej ne bo treba vpisovati v carinsko prijavo.

Če potuje skupaj zakonski par, ali družina z več odraslimi člani, potem spada tudi v njihovo osebno prtljago ustrezno število naštetih predmetov, ki jim jih ne bo treba vpisovati v carinsko prijavo.

Tuji državljani, ki nosi ob prihodu v Jugoslavijo s seboj poleg naštetih predmetov še kakšne druge predmete, ki jih namerava uporabljati na potovanju kot na primer: pisalni stroj, ročni televizijski sprejemnik, kolo, športni čoln, kompletno camping hišico in podobno, mora take predmete prijaviti carinskemu organu in zanje predložiti ob prihodu carinsko potniško prijavo za tuje potnike.

Če nosi tuji potnik, ki prihaja začasno v Jugoslavijo, s seboj večje količine predmetov (blaga) komercialnega značaja, jih mora pod carinskim nadzorstvom vrniti v tujino. V nasprotnem primeru obdrži carinarnica blago in ravna z njim po 126. čl. carinskega zakona.

Nadaljnje poenostavljenje carinskega postopka za tuje potnike je tudi v tem, **da se odpravi obvezna prijava deviznih valut**, ki jih potniki prinašajo s seboj. **Ostala pa je obveznost, da carinskemu organu ustno prijavijo dinarska sredstva, ki jih prinašajo s seboj.**

S temi novimi olajšavami bo poslovanje carinskih organov v Jugoslaviji s tujimi potniki še bolj preprosto in hitrejše.

Važna je tudi določba, da smejo tisti, ki imajo stalno prebivališče v tujini, izvoziti iz Jugoslavije vse blago, ki so ga kupili v naši državi, ne glede na njegovo vrednost.

RAZPIS

štipendij za našo izseljensko mladino

Kakor prejšnja leta, tudi letos razpisujemo več štipendijskih mest za študente, otroke naših izseljencev, ki bi študirali v Jugoslaviji. Mogoč je študij slovenske književnosti, zgodovine in tehničnih ved na naši univerzi in visokih šolah, in sicer za nekaj semestrov ali do diplome. Lahko pa se kandidati odločijo tudi za študij glasbe ali petja, igralske umetnosti (režije) itd. Mogoč je dopolnilni študij, to je specializacija v naših inštitutih za rudarstvo, gradbeništvo ali jedrsko fiziko. Kandidati pa se lahko prijavijo tudi za praktično izobraževanje v raznih strokah (kulturnoprosvetnih društvih) za režiserje, pevovodje itd. ali v novinarstvu v uredništvih naših časopisov.

Pogoji so ugodni. Kandidatom je zagotovljeno stanovanje v študentovskih domovih in štipendija v višini povprečne mesečne plače pri nas, kar omogoča razmeroma ugodno življenje.

Vabimo izseljenska društva in posameznike, da predlagajo kandidate, ki se zanimajo za študij v Jugoslaviji.

IZSELJENSKA MATICA

Električno podjetje

V KRANJU
Gregorčičeva ulica 3

vam nudi v svojih delavnicah: elektroinstalaterska,
elektromehanična,
radiotehnična in finomehanična
razne usluge

v trgovinah v Kranju in Trzinu pa vam bomo postregli z raznovrstnimi električnimi in radijskimi predmeti in aparati

Cenjene odjemalce vabimo!